

EESTI MAAÜLIKOOL

Majandus- ja sotsiaalinstituut

Hannela Post

**PÕLLUMAJANDUSTOOTJA ÜLDISE
ARUANDLUSKOHUSTUSEGA SEOTUD
HALDUSKOORMUS.**

**THE ADMINISTRATIVE BURDEN OF THE FARMER
ASSOCIATED WITH THE GENERAL REPORTING
OBLIGATION.**

Magistritöö
Ökonoomika ja ettevõtluse õppekava

Juhendaja: Dotsent Maire Nurmet, *Dr Econ*

Tartu 2020

Eesti Maaülikool		Magistritöö lühikokkuvõte	
Kreutzwaldi 1, Tartu 51014			
Autor: Hannela Post		Õppekava: Ökonoomika ja ettevõtlus	
Pealkiri: Põllumajandustootja üldise aruandluskohustusega seotud halduskoormus.			
Lehekülgi: 60	Jooniseid: 10	Tabeleid: 6	Lisasid: 2
Osakond: Majandus- ja sotsiaalinstituut			
ETIS-e teadusvaldkond ja CERC S-i kood: S190			
Juhendaja(d): Dotsent Maire Nurmet, Dr Econ			
Kaitsmiskoht ja -aasta: Tartu 2020			
<p>Magistritöö eesmärk oli välja selgitada, millised tegurid mõjutavad põllumajandustootja halduskoormust. Magistritöös lähtutakse hüpoteesist, et e- riik suudab halduskoormust vähendada. Uuringus selgitatakse välja tegurid, mis tekitavad ning vähendavad põllumajandustootja halduskoormust ettevõtte seiskohast. E-teenuste osakaal tõuseb ning selles uuringus selgitatakse välja, kuidas ettevõtte neid uuendusi vastu võtab. Empiirilises osas küsitleti põllumajandustootjaid, et saada ülevaade aruandekohustusest põllumajandustootja hinnangust lähtuvalt. Magistritöös arendati edasi tehnoloogia-, organisatsiooni- ja keskkonnamudelit (TOE) halduskoormuse mõõtmiseks, täiendades mudelit ning tuues sisse kahjude ja kasude sisendi, mida varasemas tehnoloogia-, organisatsiooni- ja keskkonnamudelil ei käsitletud otseselt. Magistritöö tulemusena saadud mudelit on võimalik tulevikus edasi arendada. Uurimustöö tulemusena selgus, et põllumajandustootjate hinnangul e-teenused vähendavad halduskoormust.</p>			
Märksõnad: halduskoormuse vähendamine, digitaalne aruandlus, e-valitsus			

Estonian University of Life Sciences Kreutzwaldi 1, Tartu 51014		Abstract of Master's Thesis	
Author: Hannela Post		Curriculum: Economics and entrepreneurship	
Title: The administrative burden of the farmer associated with the general reporting obligation.			
Pages: 60	Figures: 10	Tables: 6	Appendixes: 2
Department : Institute of Economics and Social Sciences Field of research and (CERC S) code: S190 Supervisors: Dotsent Maire Nurmet, Dr Econ Place and date: Tartu 2020			
<p>The aim of the Master's Thesis was to find out which factors affect the administrative burden of the farmer. The Master's Thesis is based on the hypothesis that e-government can reduce the administrative burden. The factors that reduce the administrative burden of the farmer for the enterprise are found out in the research. The amount of e-services is rising and the farmers' reception to these innovations is examined in the research. Farmers were questioned to get an overview of the reporting obligation from the farmers' perspective. The technology-organization-environment framework (TOE) was further developed to measure administrative burden. The framework was supplemented with input of benefits and disadvantages which the previous TOE did not address directly. The framework developed as the result of the Master's Thesis can be further developed in the future. The results of the research show that according to the farmers e-services reduce the administrative burden.</p>			
Keywords: administrative burden reduction, digital reporting, e-government			

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. ETTEVÕTTE JA VALITSUSE VAHELINE ARUANDLUS	9
1.1 Eesti põllumajandustootja tegevusest tulenev aruandekohustus	9
1.2 Halduskoormuse tekkimine ning selle mõõtmise võimalused.....	16
1.3. Peamised halduskoormust mõjutavad tegurid	22
2. PÕLLUMAJANDUSTOOTJATE HULGAS LÄBIVIIDUD ÜLDISE ARUANDLUSKOHUSTUSEGA SEOTUD HALDUSKOORMUSE UURINGU TULEMUSED	32
2.1 Metoodika ja valim.....	32
2.2 Uuringu tulemused	35
KOKKUVÕTE	46
KASUTATUD KIRJANDUS	48
LISAD	54
Lisa 1. Küsitlus	55
Lisa 2. Muud kommentaarid ja tähelepanekud.....	59
Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta	60

SISSEJUHATUS

Selleks, et ettevõtluskeskkond oleks atraktiivne nii ettevõtjatele, kui ka investoritele on vaja, et ettevõtte suhtlus avaliku sektoriga oleks võimalikult lihtne ja arusaadav ning halduskoormus oleks ettevõtja jaoks võimalikult minimaalne.

Üldise raamatupidamise nõuded tulenevad seadustest. Igal ettevõttel on kohustus pidada tavapäraselt finantsarvestust, kus peab lähtuma EV Raamatupidamisseadusest ning Raamatupidamise Toimkonna Juhenditest. Ettevõtluse ja riigi aruandlus põhineb regulatsioonil, juriidilistel instrumentidel nagu näiteks määrused ja seadused (nt maksuseadused), mis on valitsuse poolt kujundatud, et käitumist kontrollida mõnes valdkonnas või ühiskonnas üldisemalt (Bozanic *et al*, 2012). Ettevõttele tekitab regulatsiooni järgimine aga kulu. Põllumajandusettevõtte poolt esitatavad raamatupidamise aruanded ei ole ainult äriregistrile või maksuametile esitamiseks. Nendel aruannetel põhinevad ettevõtte peaaegu enamus juhtimisotsused.

Põllumajandusel on Euroopa Liidu (edaspidi EL) kui ka Eesti majanduses väga oluline roll, sest see elavdab maapiirkondi ning mõjutab positiivselt ka tööhõivet. Majanduse arengu ja kasvuga paraku põllumajanduse osatähtsus langeb, inimesed asuvad maapiirkonnast elama linna ja leiavad rakendust mõnel muul tegevusalal. Rahvaarv maailmas on kasvutrendis ja toiduvajadus aina kasvab, seega on põllumajandustootjale oluline igasugune kulude kokkuhoid. Põllumajandustootmine erineb teistest ettevõtlustest, sõltudes ilmast ja kliimast ning selle eripära on tsüklilisus.

Mida keerukam on aruannete esitamine, seda suurem on ka aruandlusest tulenev halduskoormus. Riigi toimimiseks on kehtestatud regulatsioonidega erinevaid nõudeid, mida ettevõtjad peavad täitma. Enamiku ettevõtete jaoks on suureks koormuseks õigeaegne ja täpne andmete edastamine. Maksude maksmine peab olema lihtsam kui nendest hoidumine, seetõttu on võtnud Maksu- ja Tolliamet (2019) oma tegevuse peasuunaks kõikidele

maksumaksjatele lihtsate ja mugavate avalike teenuste pakkumise, mida võimaldavad tänapäevased tehnoloogilised arengud, sh automatiseeritus.

Halduskoormuse ehk liigse administratiivkulu vähendamine on parema ettevõtluskeskkonna tagamisel olulisim komponent (Euroopa Ühenduste... 2007). Põllumajandusettevõtetele, kes taotleavad Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (edaspidi PRIA) kaudu toetust, kaasnevad raamatupidamise teostamisel erinevad nõuded. Investeeringutoetuste kajastamisel raamatupidamises tuleb arvestada PRIA nõudega, eristada selgelt oma raamatupidamises toetuse kasutamisega seotud kulud ning neid kajastavad kulu- ja maksedokumentid teistest kulu- ja maksedokumentidest (Vooro 2017). Toetuste nõuetele vastavuse süsteemiga tagatakse, et põllumajandustoetusi makstakse täies mahus vaid neile põllumajandustootjatele, kes täidavad erinevatest seadustest tulenevaid kohustuslikke majandamisnõudeid ning järgivad maa heas põllumajandus- ja keskkonna seisundis hoidmise nõudeid (Nõuetele vastavuse... 2020). Põllumajandustoetuste taotlemisega kaasnevad rangete reeglite järgimise vajadus, mis on ettevõtetele koormav ning tekitab kohustusi juurde.

Halduskoormuse vähendamine ettevõtetele on oluline poliitiline küsimus. Nende reguleerivate programmide eeldusteks on, et ettevõtete jaoks halduskoormuse vähendamine toob kaasa parema poliitika, vastavuse ning kokkuvõttes tekitab parema seadusandluse. (UK Cabinet Office 2006) Lissaboni lepingu tegevuskava raames Euroopa Komisjon käivitas tegevuskava parema määruuse loomiseks. Tegevuskava tugevdamiseks võttis komisjon vastu 2007. aasta alguses määruuse, mille eesmärgiks on halduskulude vähendamine ELis. Euroopa Ülemkogu kiitis tegevuskava heaks, ning leiti, et see võib kaasa tuua ELi õigusest tulenevat halduskoormust vähendada 2012. aastaks 25% võrra, millest tulenevalt vähendamine võib kaasa tuua ELi SKP kasvu 1,4% võrra (Euroopa Ühenduste... 2007: 2).

Varasemalt on erinevad organisatsioonid – ministeeriumid, audiitorettevõtted, avaliku arvamuse uurijad ning Poliitikauuringute Keskus Praxis – viinud Eestis läbi mitmeid halduskoormusega seotud kulukuse uuringuid. Käesolev töö on suunatud pigem ettevõtte seisukohale uuenduste vastuvõtmise ja muudatustega kohanemisega toimetulekul. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellimisel viidi 2004. aastal läbi uuringud, mis keskendusid Maksu- ja Tolliametile ja Eesti Statistikaametile palga ja töötasu andmete esitamisega ettevõtjatele kaasnevale halduskoormusele (Huik, Jürgenson 2005) ning ettevõtjale käibemaksu arvestusega kaasnevale halduskoormusele (Jürgenson 2005). Seoses

XBRL-süsteemile üleminekuga viis 2011. aastal BDO Eesti AS Rahandusministeeriumi tellimusel läbi uurimuse, keskendudes peamiselt halduskoormuse hindamisele ettevõtte arvestusalas (Arvestusala halduskoormuse... 2013). 2015. aastal teostati põllumajandusettevõtte halduskoormuse uuring, kus uuriti raamatupidajate seisukohast halduskoormust (Rõžikov 2015).

Halduskoormus tähendab ettevõtte jaoks aja- ja rahakulu. Halduskoormuseks nimetatakse kohustuste täitmist, mis tulenevad seadustest ning tekivad ettevõttele õigusaktiga nõutud teabe kogumisel ja edastamisel riigile või kolmandatele osapooltele. Kogu EL ettevõtete kogu halduskoormus on hinnanguliselt ligikaudu 600 miljardit eurot aastas, mis varieerub Ühendkuningriigi ja Rootsi 1,5% SKP-st kuni 6,8% SKP-ni Ungaris, Kreekas ja Balti riikides (Undheim 2007). Liigne halduskoormus pole probleemiks ainult Eestis, vaid ka mujal maailmas.

Magistritöö eesmärk on välja selgitada, millised tegurid mõjutavad põllumajandustootja halduskoormust.

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised ülesanded:

- selgitada põllumajandustootja tegevusest tulenevat üldist ja eristavat aruandekohustust;
- selgitada varasemate uuringute alusel, millised on aruandekohustusega seonduvad halduskoormust mõjutavad tegurid;
- koostada ja viia läbi küsitlus põllumajandustootjate seas, et saada ettevõtjate hinnangut aruandekohustust mõjuvate tegurite kohta;
- analüüsida küsitluse tulemusena saadud vastuseid, kas põllumajandustootjate aruandekohustusega seonduva halduskoormuse maht on nende arvates mõistlik.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks viidi läbi ankeetküsitlus põllumajandustootjate seas. Andmeid analüüsitakse tabeltöötlusprogrammi MS Exceli ning QuestionPro tarkvara abil. Andmeid esitletakse diagrammi ja ka risttabeli kujul.

Lõputöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis antakse ülevaade põllumajandustootja aruandekohustusest, määratletakse halduskoormuse mõistet ning antakse ülevaade halduskoormuse mõõtmisest. Teoreetilise osa viimases peatükis kirjeldatakse tuginedes varasematele uuringutele halduskoormust mõjutavaid tegureid ning eelnevates uuringutes

kasutatud mõjutegurite kaardistamiseks erinevaid teooriaid ja mudeleid. Nendele tuginedes sobitab käesoleva töö autor asjakohase mudeli saadud tulemuste kaardistamiseks ja analüüsimiseks. Teoreetilise osa koostamisel kasutatakse erialakirjandust ning eelnevalt läbi viidud peamiselt Hollandis läbi viidud uuringute tulemusi.

Empiirilises osas selgitatakse töös kasutatud andmekogumis- ja andmetöötlusmeetodeid ning analüüsitakse küsitluse tulemusi, tuues välja peamised järeldused. Halduskoormuse mõju hindamisel on käesolevas töös lähtutud ettevõtte seisukohast. Tulemuste analüüsimisel kasutatakse eelnevalt loodud teoreetilise osa alusel, mis aitab kaardistada ning analüüsida halduskoormust mõjutavaid tegureid.

1. ETTEVÕTTE JA VALITSUSE VAHELINE ARUANDLUS

1.1 Eesti põllumajandustootja tegevusest tulenev aruandekohustus

Käesolevas töös uuritakse põllumajandustootja üldise aruandluskohustusega seotud halduskoormust mõjutavaid tegureid, selles peatükis tuuakse välja Eestis tegutseva põllumajandustootja peamised aruandekohustused, mis tulenevad seadustest ja määrustest ning on põhiliseks koormuse tekitajateks ettevõtja jaoks.

Rahvastiku kasvu tõttu suureneb toiduvajadus ja seetõttu on vaja suurendada põllumajandustootmist. Põllumajandustootja tegeleb ettevõtte korralduse ja toimimisega, mille eesmärk on elatist teenida, tegeledes kaubanduse, jälgitavuse ja tarbijanõuete, põllumajanduspoliitika ning keskkonnanõuetegega. Põllumajandustootja igapäevane töö on keeruline, kuna see nõuab teadmisi ja arvestamist paljude erinevate bioloogiliste, tehnoloogiliste, praktiliste, poliitiliste, õiguslike, majanduslike, eetiliste ning sotsiaalsete tegurite ja asjaoludega (Nitsch 1994).

Maailma toidutoodang peab 2050. aastaks kahekordistuma, et rahuldada muutuvaid toiduharjumusi ja elanikkonna kasvu. EL põllumajanduspoliitika on viimastel aastakümnetel märkimisväärselt muutunud, et aidata põllumajandustootjatel nende väljakutsetega silmitsi seista ja reageerida inimeste muutuvatele hoiakutele ja ootustele. ELi põllumajanduspoliitika hõlmab paljusid valdkondi, sealhulgas toidukvaliteeti, jälgitavust, kaubandust ja ELi põllumajandustoodete müüki. EL toetab rahaliselt põllumajandustootjaid ning soodustab jätkusuutlikke ja keskkonnasõbralikke tavasid, investeerides samal ajal ka maapiirkondade arengusse. (European Union 2020)

Eestis on raamatupidamiskohustuslaseks riik, kohaliku omavalitsuse üksus, iga registreeritud era- või avalik-õiguslik juriidiline isik (riigiettevõtted, aktsiaseltsid, osäühingud jt. ettevõtluse vormid), füüsilisest isikust ettevõtja või Eestis registrisse kantud välismaa äriühingu filiaal. (RPS § 2). Raamatupidamise korraldamise põhinõuete kohaselt

on raamatupidamiskohustuslane kohustatud tegema raamatupidamist ja finantsaruandlust ning dokumenteerima kõik ettevõttega seotud majandustehinguid, kirjendama kõiki majandustehinguid raamatupidamisregistrites. Lisaks peab raamatupidamiskohustuslane koostama ja esitama majandusaasta aruande ning muud finantsaruanded raamatupidamise seaduses ja teistes õigusaktides sätestatud korras ning raamatupidamiskohustuslane peab säilitama kõiki raamatupidamisega seotud dokumente vastavalt seadusele. (RPR § 4) Lisaks raamatupidamiskohustusele lasub põllumajandustootjal veel erinevad nõuded vastavalt tegevusvaldkonnale ja toetuste hulgal. Järgnevat annab töö autor ülevaate toetustest, millele kehtib nõuete vastavuse süsteem.

EL ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) toetuste kõikide taotlejatele kehtib nõuetele vastavuse süsteem. Nõuetele vastavuse süsteem algatati EL-i 2003. aastal ning lasti käiku järk-järgult Eestis aastatel 2004–2012. Antud süsteemi eesmärk on tagada, et toetusi saaksid täies mahus taotlejad, kes järgivad keskkonnakaitse, loomade heaolu tagamise, rahva-, looma- ja taimetervise kaitse ning põllumajandusmaa heas korras hoidmise nõudeid. Kogu süsteem koosneb kahest osast: maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded (mille kehtestab määrusega maaeluminister) ning kohustuslikud majandamisnõuded (mis tulenevad eri õigusaktide nõuetest ja avaldatakse loeteluna). Toetuse saaja peab kogu kalendriaasta jooksul järgima nõudeid ning nende mitte täitmisel vähendatakse taotleja kõikide tabelis 1 välja toodud toetuste summat. (Maaeluministeerium 2020) Näiteks noore põllumajandustootja toetuse üheks nõudeks on vanus. Esimesel ühtse pindala toetuse taotluse esitamise aastal ei tohi noor põllumajandustootja olla vanem kui 40-aastane (st, et esimese ühtse pindala toetuse taotluse esitamise aastal ei tohi toetuse saaja saada 41-aastaseks). (Noore põllumajandus...2019)

Eesti Maaeluministeerium ja Maaelu Edendamise Sihtasutus on omavahel sõlminud käsunduslepingu, mille eesmärgiks on:

- nõustamisteenuste osutamine põllumajandustootjatele või maa valdajatele, et parandada kliendi majapidamise, ettevõtte ja/või investeeringu majandus- ja keskkonnavalase tegevuse tulemuslikkust;
- Eesti põllu- ja maamajanduse nõustamissüsteemi arendamine ning kvaliteetse nõustamisteenuse kättesaadavuse tagamine;
- Maaelu Edendamise Sihtasutusel on õigus taotleda PRIA-lt nõuandetoetust, et võimaldada klientidel kasutada toetatavaid nõustamisteenuseid.

Antud lepingu kehtivuse ajal osutatav nõustamise maht on 1000 nõustamisteenust aastas ning kliente on 1800 perioodil 2015-2021. (Nõuandeteenistus 2020)

Tabel 1. Toetused aastatel 2014-2020 (Nõuandeteenistus 2020)

Eesti maaelu arengukava (MAK) 2014–2020 toetused	Otsetoetused
<ul style="list-style-type: none"> ❖ põllumajanduslik keskkonnatoetus <ul style="list-style-type: none"> • keskkonnasõbraliku majandamise toetus • piirkondlik mullakaitse toetus • keskkonnasõbraliku aianduse puuvilja- ja marjakasvatuse toetus • kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus • ohustatud tõugu looma pidamise toetus • poolloodusliku koosluse hooldamise toetus ❖ mahepõllumajandusliku tootmise toetus ❖ Natura 2000 toetus põllumajandusmaale ❖ Natura 2000 toetus erametsamaale ❖ loomade heaolu ja karjatamise toetus 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ühtne pindalatoetus koos kliimat ja keskkonda säästvate põllumajandustavade toetusega ❖ noore põllumajandustootja toetus ❖ piimalehma kasvatamise otsetoetus ❖ puu- ja köögivilja kasvatamise otsetoetus ❖ piimalehma kasvatamise otsetoetus Saaremaal, Hiiumaal, Muhumaal, Kihnus ja Ruhnus

Riikliku statistika eesmärk on anda teavet rahvastiku, sotsiaalelu, majanduse ja keskkonna olukorrast ning muutustest. Eesmärgi täitmiseks Statistikaamet (SA) kogub, töötleb, analüüsib ja säilitab andmeid ning avaldab statistikat (Eesti Statistika 2020). Ettevõtjate andmete esitamise koormus seisneb peamiselt infosüsteemidest vajaliku info koondamises, selle põhjal arvutuste tegemises ja andmete sisestamises eri ajahetkel eri ametite keskkondadesse. Üks võimalus koormust vähendada on edastada aruandlusandmeid automaatselt. See tähendab, et ettevõtte kasutab oma infosüsteeme tavapäraselt edasi, aga

aruandluseks vajalikud andmed kogutakse ja edastatakse infosüsteemist automaatselt otse vastavale asutusele. (Maksu- ja Tolliamet 2020) Joonisel 1 on töö autor välja toonud põllumajandustootja peamised SA-le esitatavate küsimustike nimekirja koos esitamise sagedusega.

Aasta	Kvartal	Kuu
<ul style="list-style-type: none"> •EKOMAR A. Põllumajandus, metsandus, kalandus •Loomakasvatus. Karusloomad •Loomakasvatus. Kitsepiim ja kitsepiimatooted •Loomakasvatus. Piim •Loomakasvatus. Sead •Piimatooted •Saak •Taimekasvatus ja rohumaa hooldamine •Taimekasvatussaaduste ja toodete kokkuost •Palgalõhe 	<ul style="list-style-type: none"> •Loomakasvatus. Linnud •Loomakasvatus. Sead •Majandustegevus 	<ul style="list-style-type: none"> •Loomade kokkuost •Loomakasvatus. Haudurite kasutamine •Piima kokkuost ja piimatoodete tootmine •Põllumajandusliku tootmisvahendi hind. Loomasööt •Põllumajandusliku tootmisvahendi hind. Seemned •Põllumajandusliku tootmisvahendi hind. veterinaarkaabad •Põllumajandusliku tootmisvahendi hind. Väetised ja taimekaitsevahendid •Põllumajandussaaduste tootjahind. Puuvill ja lilled •Palk ja tööjõud •Töötülid(streigid ja töösulud)

Joonis 1 . Statistikaametile esitatavad küsimustike nimekiri koos esitamise sagedusega (Eesti Statistika... 2020 alusel, autori koostatud).

Eesti Statistika aastaaruande 2019. aasta väljavõttest selgub, et aastast aastasse on andmete esitamisele kulunud aeg vähenenud (vt. tabel 2). Aruanded, mida tuleb esitada 1- 2 korda aastas, nende aeg on 2012 aastaga võrreldes 6 minuti võrra suurenenud. Kvartalis ehk neli korda aastas esitatavate aruannete hulk on samuti tõusnud võrreldes 2012 aastaga. Aastal 2012. kulus küsimustiku täitmiseks 34 minutit, siis 2019. aastal tõusis selle täitmiseks kuluv aeg 40 minuti võrra. Vähenenud on ainult igal kuul esitatavate küsimustike täitmisele kuluv

aeg 39 minuti võrra. SA hindab küsimustike täitmisele ja esitamisele kulunud aega ettevõttelt kogutud andmete põhjal. Iga küsimustiku lõpus on tabel „Küsimustiku täitmisele kulunud aeg“, kuhu andmeesitajal on võimalus märkida täitmisele ja esitamisele kulunud aeg tundides ning minutites. Andmestike täitmise aega küsitakse ainult üks kord aastas. Andmeesitajate andmete põhjal selgub, et kokku kulutasid Eesti ettevõtted, asutused ja organisatsioonid 2019. aastal SA-le andmete esitamiseks kokku 30 924 tööpäeva, mis teeb keskmiselt 55 minutit küsimustiku kohta. (Eesti Statistika... 2019)

Tabel 2. Küsimustiku täitmisele ja esitamisele kulunud keskmine aeg minutites küsimustiku täitmise sageduse järgi, 2012–2019 (Eesti Statistika... 2020)

Aruande esitamise sagedus	Aasta							
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1–2 korda aastas	120	116	125	136	104	97	90	126
4 korda aastas	34	33	36	35	40	35	44	74
12 korda aastas	79	71	73	73	77	62	59	40
Keskmine	73	70	70	73	70	60	60	55

Andmete esitamise koormus seisneb peamiselt infosüsteemidest vajaliku info koondamises, selle põhjal arvutuste tegemises ja andmete sisestamises eri ajahetkel eri ametite keskkondadesse. Üks võimalus koormust vähendada on liigutada aruandlusandmeid automaatselt. See tähendab, et ettevõtte kasutab oma infosüsteeme tavapäraselt edasi, aga aruandluseks vajalikud andmed kogutakse ja edastatakse infosüsteemist otse vastavale asutusele. Selle võimaldamiseks võib olla ettevõttel vaja oma infosüsteeme seadistada, et andmed oleksid seal sobival kujul esitatud. Tarkvara kasutamine, millel on lisavõimalused, nõuab kasutamise alustamisel seadistamist ning ilmselt ka tehingute üksikasjalikumalt kirjeldamist, kuid hiljem väheneb märkimisväärselt nii aruandluse koostamiseks ja esitamiseks minev aeg. Säilib ka eSTAT-i kaudu andmete esitamine. Palga ja tööjõu kohta eeltäidetakse eSTAT-i küsimustikud automaatselt edastatud andmetega, puuduvad andmed saab eSTAT-is eraldi sisestada või laadida üles failina. (Halduskoormuse vähendamise...2020)

ELis on põllumajandusliku raamatupidamise andmebaas (FADN). See on võrgustik, kuhu kogutakse põllumajandusettevõtete informatsioon sissetulekute ja ühise põllumajanduspoliitika mõju hindamiseks. Süsteem loodi 1965. aastal, eesmärgiga põllumajanduslike majapidamiste majandustegevuse analüüsimiseks. See koosneb iga-aastasest uuringust, mille viivad läbi ELi liikmesriigid. FADN on ainus ühtlustatud mikromajanduslike andmete allikas, mis tähendab, et raamatupidamispõhimõtted on kõigis riikides ühesugused. Selle eesmärk pole katta kõiki põllumajandusettevõtteid, vaid on koostatud valim, et saada põllumajandusest üldine ülevaade. Eesmärk on koguda põllumajandusettevõtete raamatupidamisandmeid sissetulekute määramiseks ja ettevõtluse analüüsimiseks. Praegune valim hõlmab umbes 80 000 talu kogu ELis ja kihistumise kaudu moodustavad nad umbes 42% kõigist ELi farmidest. (Farm Accountancy ...2010)

Lisaks raamatupidamisaruannetele ja statistilistele kohustustele on EL kehtestanud ranged tingimused ja nõuded põllumajandussektoris erinevate määrustega. Põllumajandustootjad on kohustatud koostama mitmetele asutustele erinevaid aruandeid:

- Loomade register ja loomade liikumine erinevate loomaliikide jaoks määrus (EÜ) nr 178/2002, määrus (EÜ) nr 1760/2000, määrus (EÜ) nr 21/2004,
- FADN Põllumajandusliku raamatupidamise andmebaas määrus nr 79/65/EMÜ, määrus (EÜ) nr 178/2002,
- Toiduainete hügieeni määrus (EÜ) nr 852/2004, määrus (EÜ) nr 853/2004, määrus (EÜ) nr 854/2004,
- Nõuetele vastavuse taotlus (määrus) (EÜ) nr 1698/2005.

Kõigi eespool nimetatud aruannete täitmiseks kulub põllumajandustootjal Saksamaal 20 tundi nädalas, Taanis 7 tundi nädalas ja Soomes 3 tundi nädalas, millest üks kolmandik aeg kasutatakse raamatupidamiseks. See tähendab seda, et Saksa põllumajandustootjatel kulub poole rohke aega paberitööd tehes, kui keskmisel Euroopa tootjal, selle asemel, et teha tööd, mida ta kõige paremini oskab. (Lawson *et al.* 2011)

Põllumajandustoodete siseturu toimimiseks on EL loonud ühtse põllumajanduspoliitika (edaspidi ÜPP), mis põhineb kahel sambal:

- otsetoetused ja turukorraldusmeetmed,
- maaelu arengu toetamine.

Lisaks rakendatakse siseriiklikke toetusmeetmeid. ÜPP rakendamise kaudu aitab Maaeluministeerium tõsta põllumajanduse konkurentsivõimet, tagades turgude stabiilsuse, parandada loodusvarade jätkusuutlikku majandamist, tõhustada kliimameetmeid ning tagada maapiirkondade tasakaalustatud ja territoriaalset arengut. (Põllumajanduse... 2019) ELi institutsioonid teevad toidu- ja põllumajanduspoliitika kujundamisel koostööd, rakendavad, jälgivad ja hindavad seda. Riiklikud ja kohalikud omavalitsused rakendavad EL-i tasandil kokkulepitud seadusi. ELi eelarve kaudu tehakse rahalised vahendid liikmesriikidele kättesaadavaks vastavalt ELi tasandil kehtestatud eeskirjadele. EL jälgib ka seaduste kohaldamist, nende tõhusust ja koordineerib muudatusi. (EU 2020)

Nitschi (1994) sõnul seisneb põllumajandusettevõtte juhtimise tuum “võimes ebakindluse all keerukust koordineerida”. Põllumajanduses on keerukuse juhtimiseks vaja mitmesuguseid pädevusi, sealhulgas:

- teadmised valdkonna kohta (taimekasvatus jne);
- planeerimis oskused (oskus pidada majandusarvestust ja koostada eelarvet);
- praktilised oskused (suutlikkus korraldada talumajapidamise ülesandeid ja töid õigel ajal);
- orienteeritus institutsionaalses keskkonnas (seadusandlus, turutingimused, põllumajanduspoliitika ja muud institutsionaalsed tegurid) järgimisele.

Põllumajandustootjal ei pea olema kõiki eelnimetatud pädevusi, selle asemel võib ta kasutada näiteks nõustamisteenuseid ja muud välist abi ning tuge. Kogenud inimene kasutab keerukate probleemidega toime tulemiseks ja nende lahendamiseks vaistudel põhinevat otsustamis võimet, mis tuleb seestpoolt ning rakendatakse kogemustel põhinevatel, eelnevate teadmiste põhjal varasematest sarnastest olukordadest. (Dreyfus, Dreyfus 2005) Sellest lähtuvalt märkis Nitsch (1994), et arvutid võivad toetada põllumajandustootja jaoks mingi osa vajalikest oskustest, kuid koordineerimisvõimet pole võimalik asendada ühegi info- ja kommunikatsioonitehnoloogia süsteemiga.

Seoses pandeemia levikuga kuulutas Eesti Vabariigi Valitsus 12. märtsil 2020. aastal välja eriolukorra riigis, et tõkestada COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse levikut Eestis. Eriolukorrast tingituna oli riigis mitmeid piiranguid, mis mõjutavad kogu ettevõtlust ja kogu ühiskonda. Asutused on piiratud ajaga lahti või üldse kinni. Siin nüüd pannaksegi proovile e-riigi võimekus. Ettevõtted, kellel võimalik korraldavad töö kodukontoris, esile tulevad

ametid, kus tuleb olla eesliinil ja pole võimalik kodukontoris tööd teha, nende hulka kuuluvad ka põllumajandussektoris töötavad inimesed. (Altmäe *et al.* 2020) Sellest lähtuvalt uuris autor, kas ja kuidas on põllumajandusettevõtted pidanud korraldama oma tööd ümber eriolukorra ajal. Kas e-teenused on ennast õigustanud antud olukorras?

Käesolevast peatükist selgub, et põllumajandustootja aruandekohustus on märkimisväärne ning selle koormuse vähendamine, on põllumajandustootja ja ka riigi jaoks oluline teema, et ettevõtted suudaksid ja ka tahaksid selles valdkonnas edasi tegutseda. Põllumajandusettevõtte, kes taotleb toetust, seisab silmitsi erinevate toimingutega nagu näiteks projekti ettevalmistamise, taotlemise, rakendamise, aruandluse ja kontrolliga. Aruandlust riigiga on püütud aasta – aastalt vähendada, võttes kasutusele erinevaid e-teenuseid, vähendades ning automatiseerides andmete liikumist ettevõtte ja riigi vahel.

1.2 Halduskoormuse tekkimine ning selle mõõtmise võimalused

Magistritöö eesmärk on välja selgitada, millised tegurid mõjutavad põllumajandustootja halduskoormust. Erinevad autorid on oma uurimistöodes keskendunud ettevõtte halduskoormuse uurimisele. Selles peatükis antakse ülevaade, kuidas on halduskoormust määratletud varasemates uuringutes. Varasemalt läbi viidud uuringud annavad ülevaate, milliseid mõõtmisviise on kasutatud, mida valimis arvestatakse, kuidas on uuring läbi viidud, millisel moel on saadud andmeid, mida hiljem analüüsida, uurida ning mille põhjal hiljem järeldusi teha.

Paljudes riikides on traditsioonilisi ettevõtetelt valitsusele suunatud aruandlust laialdaselt kritiseeritud selle ebatõhususe, keerukuse ja sageli kattuvate andmete edastamise pärast (Bozanic *et al.* 2012). Sellega on kaasnenud ettevõtjatele suur halduskoormus, millele kulutatakse märkimisväärselt administratiivressurssi äritegevuse põhieesmärkide saavutamisel. Selle takistamiseks on mitmed seadusandjad üle maailma teinud püüdlusi, et muuta aruandlust ettevõttele nii, et väheneks koormus äritegevusele. Selle ümberkujundamise peamiseks eeliseks on aidata ettevõtetel keskenduda oma

põhitegevusele, parandada innovatsiooni ja efektiivsust ning suurendada konkurentsivõimet ja heaolu ühiskonnas laiemalt. (Bharosa *et al.* 2015)

Allers (1994) määratleb halduskoormust kui erasektori kulutusi eeskirjade täitmisel. Märkimisväärsed osa nendest kuludest nimetatakse halduskoormuseks: “valitsuse määrusest tulenevad teabekohustuste täitmise” kulud (OECD 2007: 27). Nijsen (2003) väidab, et aruteludel halduskoormuse teemal on tugev poliitiline varjund, keskendudes valitsuse sekkumise ulatusele ning sellele (ettevõtjate hinnangul - ebatõhusale), kuidas see on korraldatud. Teavituskohustused hõlmavad riiklike aruannete süstemaatilist ettevalmistamist ja täitmist (de Winne *et al.* 2011). Ettevõtted, kes keelduvad teavituskohustusi täitmast, seisavad silmitsi sanktsioonidega (SCMN 2003). On üldine arusaam, et riigile aruandmine paneb äritegevusele märkimisväärse administratiivkoormuse (Bharosa *et al.* 2015). Ülevaade halduskoormuse määratlustest on välja toodud tabelis 3.

Halduskoormust võib määratleda kui ettevõtte kohustust edastada riigile teavet ja ettevõtte kulu, mis tekib administratiivtegevuse tulemusena. (UK Cabinet Office 2006) Seda saab veel määratleda kui kulu, mis on ettevõttel tekkinud seaduslike kohustustega, mis nõuavad informatsiooni jagamist ettevõtte tegevuse kohta. (Costopoulou *et al.* 2010: 435) Teavitamiskohustus on seaduslik kohustus säilitada või edastada teavet ettevõtete tegevuse või tootmise kohta riigiasutustele, tuues kaasa aja ja rahalise kulu. Tugeva ja eduka majanduse keskmes on hea kvaliteediga aruandlus ettevõttelt valitsusele. Ettevõttelt valitsusele suunatud teabe elektrooniline esitamine on sageli kohustuslik ja lisab selliseid avalikke väärtusi nagu ohutus, turvalisus ning võrdsus.

Ettevõtte ja valitsuse aruandluse eesmärk on parandada õigusnormide järgimist ja tõhustada ettevõtte suhtlemist valitsusega. (Ghani *et al.* 2011) Teabekohustused tekitavad kõikidele ettevõtetele suurt halduskoormust. Ettevõtted eraldavad märkimisväärsed vahendeid haldusele, korrapärasele maksudeklaratsioonidele, oma töötajate sotsiaalkindlustuse staatuse haldamisele või oma äritegevuse lubade taotlemisele. (Arendsen *et al.* 2014) Kui vastavuse kulud osutuvad liiga suureks, siis võivad reguleerimisest tulenevate kohustuste täitmine olla koormavaks ettevõtetele, kusjuures suuremat mõju avaldab see väiksematele ettevõtetele ning seega olla takistuseks üldisele majanduskasvule. (Nijsen 2003)

Ettevõtte halduskoormust mõjutavaid tegureid saab kaheks jagada, ettevõtte väliselt tekkivad kohustused, mis enamjaolt tulevad seadustest ning ettevõtte siseselt tekkivad ning

on seotud ettevõtte sisemiste protsessidega. Välised halduskoormuse tegurid on sellised protsessid, mille tulemusel valitsus võtab vastu seadusemuudatusi, mis on seoses ettevõtete informatsiooni esitamise kohustusega. Sisemiselt tekitab ettevõtte endale halduskoormust aruandluse kohustuse mitte täitmisega jne. (Nijsen 2002: 20)

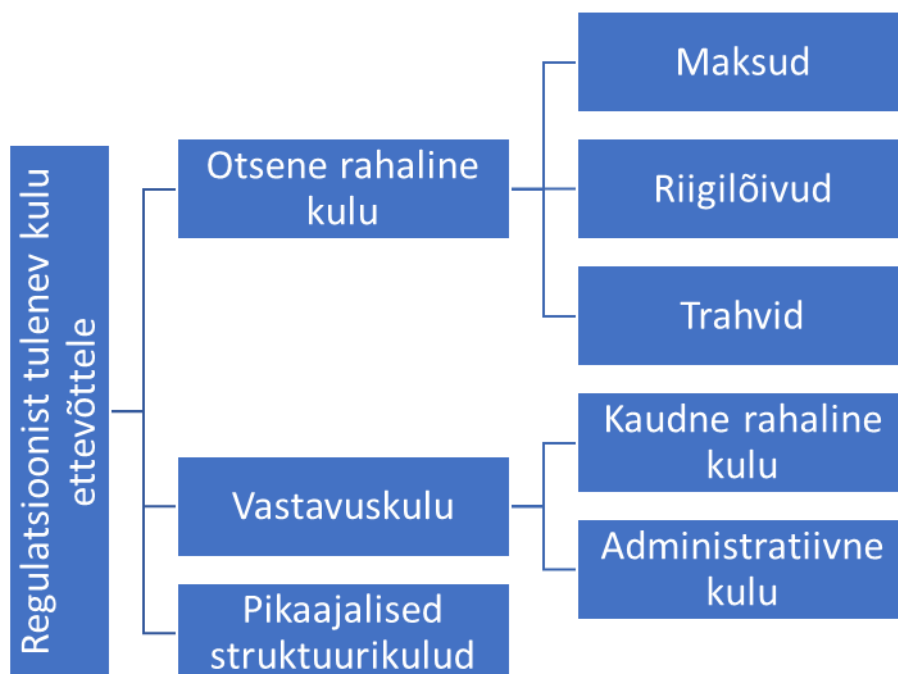
Tabel 3. Halduskoormuse definitsioonid (autori koostatud)

Autor	Definitsioon
de Winne <i>et al.</i> 2011	Teavituskohustused hõlmavad riiklike aruannete süstemaatilist ettevalmistamist ja täitmist
van den Hurk 2008	Kulud, mis tekivad teavitamiskohustuse täitmisega nagu aruande vormi täitmine, dokumentide esitamine või teabenõuetele vastamine
UK Cabinet Office 2006	Ettevõtte kohustus edastada riigile teavet ja ettevõttel tekkiv kulu, mis tekib administratiivtegevuse tulemusena
OECD 2007: 7	Ettevõtte kulud, mis tekivad valitsuse määrustest tulenevate teabekohustuste täitmisel
Costopoulou <i>et al.</i> 2010: 435	Ettevõtte kulu, mis on tekkinud seaduslike kohustustega, mis nõuavad informatsiooni jagamist ettevõtte tegevuse kohta
Allers 1994	Määratleb halduskoormust, kui nõuete täitmise kulud, mis tekivad erasektoril määruste järgimisega
Nijsen 2003	Teavitamiskulude edastamine on ettevõtete tegevuse lahutamatud kulud, et täita kohustusi teabe edastamiseks valitsusele, mis on suuremad kui raamatupidamise üldnõuete täitmisega seotud kulud

Ettevõtte halduskoormuse hindamiseks, on eelnevalt vajalik eristada teatud tegurid. Oluline on eristada tegelikku halduskoormust, milleks on aeg ja raha ning lisaks sellele tajutavat halduskoormust, mille all mõeldakse häirivast tegevusest tulenevat ebameeldivust. Eristama peab veel tegevused, mis tekivad valitsuse kehtestatud kohustusi täites. Seega enne ekspertide intervjukeerimist ettevõtetes, tuleb välja selgitada eri tüüpi administratiivsed

tegevused ja kohustused (Nijsen, Vellinga 2002: 11). Antud tegevuste tulemusena on võimalik täpselt eristada halduskoormust, mis tekivad valitsuse kehtestatud normide täitmisel. Riigi kehtestatud normide täitmisel võib kaasneda pahameel ning selle tagajärjel võib tekkida olukord, kus ettevõtte hindab ise halduskoormuse suuremaks, kui see tegelikult on. Kuna ettevõtjad on kohustuste kandjad, siis on mõistlik halduskoormuse hindamisel ettevõtte enda poolt tajutavat halduskoormust arvesse võtta. (Arendsen *et al.* 2014)

Halduskoormuse vähendamiseks tuleb koormust kõigepealt mõõta. Kulusid ühe sõnumi kohta saab mõõta vastavalt tegevuste jaotusstruktuurile, mis on täpsustatud standardkulumudelil. Seda kulutaset mõjutavad kolm valitsuse kontrolli all oleva süsteemi muutujat: seaduste hulk, avaliku ja erasektori kontrolliraamistiku korraldus ning teabe edastamiseks vajaliku haldus infrastruktuuri kujundamine. Ettevõtte ja valitsuse vahelised infosüsteemid on selle osa administratiivne infrastruktuur. (Arendsen *et al.* 2014) Selleks on vaja teada, millest halduskoormus tekib ning kuidas on võimalik seda vähendada (SCMN 2003: 6) .

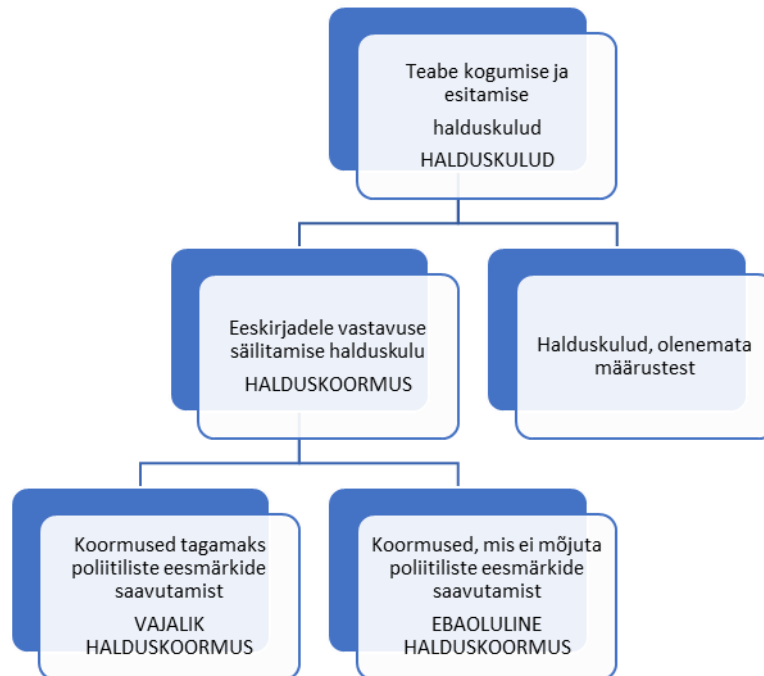
Joonis 2. Regulatsiooniga seotud kulud ettevõttele (SCMN 2003: 6 alusel, autori koostatud).

Standardkulude mudel on kõige enam kasutatud metoodika seadustest tulenevate halduskulude mõõtmiseks. Selle eesmärk on pakkuda selget ja järjepidevat meetodit halduskulude kindlakstegemiseks ning mõõtmiseks. Standardkulu mudelit saab kasutada erinevates poliitikavaldkondades ning see pakub sidusaid ja võrreldavaid hinnanguid. Metoodika on keskendunud haldustegevustele, et täita teavitamiskohustusi.

Reguleerimise kulud on rahalised ja halduskulud. Reguleerimisel on ettevõtete jaoks mitmeid tagajärgi. Administratiivkulu on ainult üks kulu liik, mida regulatsioon võib põhjustada. Joonis 2 illustreerib eri tüüpi kulusid, mida määrus võib ettevõtetele tekitada. Otsene rahaline kulu tuleneb otsesest kohustusest tasuda määratud rahaline summa valitsusele või pädevale asutusele. Need kulud ei ole seega seotud valitsuse vajadusega saada teavet. Sellised kulud hõlmavad haldustasusid, makse jne. Näiteks loa taotlemise tasu oleks reguleerimise rahaline kulu. Vastavuskulud on kõik määruse täitmisega seotud kulud, välja arvatud otsene rahaline kulu ja pikaajalised struktuurikulu tagajärjed. Neid võib jagada kaudseteks (rahalisteks) kuludeks ja halduskoormuseks. Struktuurimuutused on valitsuste eeskirjade ja õigusaktide pikaajaline mõju ettevõttele. (SCMN 2003: 6)

Regulatsioonide vaatenurgast on mõningane koormus siiski vajalik, et täita poliitilisi eesmärke. Siiski on teatavaid koormusi, mille kõrvaldamine ei ohustaks nende poliitiliste eesmärkide saavutamist. Järelikult on halduskoormuse vähendamine keskendunud peamiselt tarbetu halduskoormuse kaotamisele. (European Commission 2010) Erinevat tüüpi halduskulude ja koormuse vahelisi seoseid on kujutatud joonisel 3. Kuna standardkulumudel keskendub ainult administratiivsetele tegevustele, eelkõige ettevõttele kehtestatud regulatsioonide täitmisele (SCMN 2003: 8). Standardkulu mudel ei võta aga arvesse selliseid administratiivseid kulusid, mis tekivad näiteks edastatava informatsiooni käsitlemisest, kontrollimisest ja ülevaatamisest, regulatsioonide sisseviimisest ja täitmisest, IT süsteemide kasutamisest, koolitustest ja täites kõiki nõudeid, mis on määrustega kehtestatud (Theodoropoulos 2009: 96). Järelikult standardkulu mudel ei arvesta ega hõlma selliseid administratiivseid kulusid, mida ettevõtte peab tegema selleks, et täita valitsuse või avaliku sektori poolt kehtestatud regulatsioone. Levinum ettevõtte halduskoormuse mõõtmiseks kasutatav vahend on standardkulumudel. Selle mudeli kasutamisel on oluline teha kindlaks töö maht, hind ning aeg, mis kulub valitsuse kehtestatud regulatsioonide täitmiseks. Seega standardkulumudeli abil arvestatakse halduskulusid, kuid see ei võta samas arvesse kõiki

regulatsiooniga kaasnevaid kulusid, mida ettevõttel tuleb teha, et täita oma kohustusi riigi ees.

Joonis 3. Halduskulude ja -koormuse liigid ning nende seosed (SCMN 2003: 7, autori koostatud).

Seadusandlusest tulenev halduskoormus on ettevõtjale kulu, kus tegemist on nii ajalise kui ka rahalise kuluga, mis on riigi poolt seatud info kogumiseks, edastamiseks ning töötlemiseks. See on ettevõtjate jaoks koormav, kuna nad peavad tihti esitama sama informatsiooni erinevatele asutustele, mis on aeganõudev ja samas ka ebavajalik. Seega kokkuvõtvalt ettevõttelt valitsusele suunatud aruandlus põhineb traditsiooniliselt suure hulga teabe esitamisel ettevõtete poolt paljudele avalikele organisatsioonidele. Nagu tabelist 3 välja toodud, siis erinevate autorit poolt defineeritud halduskoormus on ettevõtte jaoks kulu. Avalikud organisatsioonid kasutavad teavet selleks, et analüüsida, kas ettevõtted järgivad määrusi ning poliitikat. Selle teabe saamiseks on ettevõtjal kohustus esitada erinevatele organisatsioonidele need andmed. Aina enam otsitakse ühiskonnas lahendusi ja võimalusi kuidas halduskoormust vähendada nii ettevõtja kui ka riigi jaoks.

Kokkuvõtvalt selgus, et halduskoormuse vähendamine on oluline nii ettevõtte kui riigi jaoks ning tehnoloogia arenguga võetakse kasutusele uusi lahendusi, et ettevõtja ja riigi vahelist suhtlust tõhusamaks muuta. See on prioriteediks nii Eestis, kui ka teistes ELi liikmesriikides. Administratiivkoormus on ettevõtetele kulu, mis väljendub nii rahalises kui ajalises vääringus ning tuleneb seadusandlusest. Seega on ettevõtte halduskoormuse puhul oluline, et see ei oleks üleliia koormav ning oleks kooskõlas ettevõtte eesmärkidega. Halduskoormust hinnatakse standardkulumudeli abil, mille kaudu saab mõõta kui kulukas on andmete edastamine organisatsioonis. Standardkulu mudel arvestab halduskulusid, kuid samas ei võta arvesse kõiki regulatsioonide täitmisel kaasnevaid kulusid, mida ettevõttel tuleb teha kohustuste täitmiseks. E-teenuste areng on arvestavalt vähendanud halduskoormust, muutunud on nii ajaline kui ka rahaline kulu ettevõtja jaoks

1.3. Peamised halduskoormust mõjutavad tegurid

Magistritöö eesmärk on välja selgitada, millised tegurid mõjutavad põllumajandustootja halduskoormust, seega selles peatükis annab autor ülevaate ettevõtte ja valitsuse vahelisele aruandlusele, kasutades selleks e-teenuseid. Allers (1994) kirjeldab valitsuse e-teenuseid ettevõtetele kui vahendeid kulude vähendamiseks avaliku sektori arvelt. Sellest vaatenurgast on paljud e-valitsuse algatused kompromissid, mis suurendavad valitsuskulusid, kuid vähendavad ettevõtte kulusid. Elektroonilist valitsust (e-valitsust) saab määratleda kui „kõik andme-, side- ja tehingutöötlustoimingud, mis on seotud valitsuse ülesannete ja kohustustega, milles info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutatakse” (van Dijk 2006). Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia põhiseid algatusi halduskoormuse vähendamiseks on tehtud OECD riikides, nendeks on: valitsuse portaalid ja veebisaidid, vormid internetis, seaduste ja halduseeskirjade *online*-andmebaasid, ettevõtete andmete elektrooniline edastamine valitsusasutustele ja e-hanked (Bonney 2003). Uuring programmidest, mis keskendusid regulatiivsete tehingute kulude vähendamisele 28 OECD riigis näitas, et vähemalt 26 riiki kaasasid oma programmidesse info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise (OECD 2003). Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia põhiste lahenduste ja teenuste arendamise eesmärk on vähendada aega, mis kulub ettevõttele teatava tegevuse teostamiseks, vähendades otsingu-, suhtlemis- ja tehinguaega (UK Cabinet Office 2006).

Määrused, mis mõjutavad suurt elanikkonda ja on kõrge ühikuhinnaga, annavad suurimat võimalust üldise halduskoormuse vähendamiseks (*Ibid*).

Mitmes uuringus mainitakse, et valitsuse e-teenuste mõju hindamine on veel väheuuritud teema. (Codagnone ja Undheim 2008) Esimene uurimistöö ja teooria arendus selles valdkonnas keskendus peamiselt ettevõtte ja valitsuse vahelisele e-teenuste kasutusele võtmisele (Arendsen *et al*, 2008). Siiani on Eestis avaliku sektori e-teenuste uuringud peamiselt keskendunud kasutajate arvu statistikale ja kasutajate rahulolule. Ulatuslikum e-lahenduste mõju on eri sihtrühmadele olnud siiani teadmata (Kalvet *et al*, 2013).

Fang (2002) määratles e-valitsuse kui, võimalust valitsustele kasutada kõige uuenduslikumaid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaid, eriti veebipõhiseid interneti-rakendusi, et pakkuda kodanikele ja ettevõtetele mugavamad juurdepääsu valitsuse teabele ja teenustele, et täiustada teenuste kvaliteeti ning pakkuda suuremaid võimalusi demokraatlikes institutsioonides ja protsessides osalemiseks. Suure tarbijaskonnaga seotud e-valitsuse teenused põhinevad sageli vastastikustel ja sündmuspõhisel andmete vahetamisel, nagu käibemaks, tollideklaratsioonid, töötajate palga deklaratsioonid ja loomade registreerimised. (Arendsen *et al*. 2014) Hollandi haldusreduktsiooni programmi raames teostatud uuringud näitavad, et selliste teatiste põhikuludeks on andmete vastuvõtmine, arvutuste teostamine, trükkimine, maksete teostamine ning andmete saatmine ja arhiveerimine (Arendsen 2008). Arendsen (2008) näitab, et Hollandi juhtumi puhul moodustavad 250 kõige ulatuslikumat suure mõjuga äri ja valitsuste vahelist andme voogu kokku ligikaudu 500 miljonit aruannet aastas, mis katab ligikaudu 90% teabe kogumahust Hollandis. Tulemuseks on keskmine koormus 10 eurot ühe aruande kohta. E-valitsuse teenuste kasutusele võtmine ei too ettevõtetele tõenäoliselt kaasa märkimisväärt teavituste arvu vähenemist, küll aga väheneb aeg teatiste edastamisel. (Arendsen *et al*, 2014)

Codagnone ja Undheim (2008) väidavad, et e-valitsuse tulemus kajastub internetiteenuste tegeliku kasutamise statistikas, mis tuleneb e-teenuste kasutuselevõtust, mitte e-teenuste kättesaadavusest. E-valitsuse kontekstis ei ole piisavalt uuritud ettevõtete valmisolekut ja võimet vastu võtta neid uuenduslikke lahendusi. Kuan ja Chau (2001) ning Chau (2001) on uurinud ValuNet'i ekspordideklaratsioonide süsteemi kasutusele võtmist Hongkongis. Arendsen *et al*. (2008) kinnitavad oma uurimuses Hollandi e-statistika vastuvõtu kohta Kuani ja Chau järeldust, et "valmisolek on tähtsam kui kasutusele võtmisest saadav kasu". Tuues välja, et kasutusele võtmise kõige mõjusamaks teguriks on organisatsiooniline

valmisolek. Vaatamata suuremahulistele investeeringutele ei vasta elektroonilised avalikud teenused veel paljulubavatele ootustele. Selle tulemusel näib olevat üksmeel, et e-valitsuse poliitika vajab ümberkujundamist. Kasutajale orienteeritud ümberkujundamine hõlmab nii e-valitsuse teenuste arendamist kui ka poliitika hindamist Codagnone ja Undheim (2008).

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, aga eelkõige interneti, kasutamine on peamine vahend parandamiseks suhtluse kvaliteeti riigiga (OECD 2003: 23). Sageli, kui rakendatakse elektroonilisi avalikke teenuseid, töötavad ka traditsioonilised kanalid teenuse osutamiseks (telefon, post jne). Kasutajatel on valida, kas jätkata traditsiooniliste riigiteenuste kanalite kasutamist või minna üle elektroonilistele teenustele. Kuna uued elektroonilised kanalid saavad laialdasemalt kättesaadavaks, siis tekib vajadus valitsuse e-teenuste kasutuselevõtuks. Ja sellist kasutajate rännet traditsioonilistest kanalitest elektroonilistesse kanalitesse nimetatakse kasutuselevõtuks (Lau 2005: 3). Valitsuse e-teenuse kasutuselevõtt on suurendanud nende ettevõtete arvu, kes kasutavad valitsuse teenuseid veebis võrreldes teiste kanalitega, nt paber, telefon jne. Kasutuselevõtt on uue teenusevormingu aktsepteerimine ja sellest tulenevalt ka selle laiem kasutamine. Kasutuselevõtt viib uue tehnoloogia kasutajate laienemiseni. Teisisõnu, kasutuselevõtt on uue teenuse vastuvõtmine.

Avalike teenuste arendamise eesmärk on osutada teenuseid kiiresti ja võimalikult väikese halduskoormusega. Avaliku e-teenuse arendamine peab suurendama nii teenuse kvaliteeti kui ka seda osutava asutuse tõhusust (Kalvet *et al.* 2013). Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutuselevõtt äriprotsessides vähendab kommunikatsioonile kuluvat aega (Malone *et al.*, 1987). Andmete edastamine digitaalsel kujul vähendab nende käitlemisega kaasnevaid kulusid, lühendab andmete edastamiseks kuluvat aega, standardiseerib liideseid ja andmestruktuure. See otsene kasu ja mõju on olnud üks peamisi teadusteemasid elektroonilise andmevahetuse süsteemide uuringutel (Henriksen 2002). Malone *et al.*, (1987) viitavad sellistele eelistele, nagu otsene (tehingu) kulude kokkuhoid, andmete kvaliteedi parandamine ja haldusülesannete tootlikkuse parandamine seoses info- ja kommunikatsioonitehnoloogia elektroonilise suhtluse mõjuga.

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutuselevõtt võimaldab automatiseeritud andmevahetust süsteemide vahel, toetades seeläbi organisatsioonide vaheliste ja sisemiste protsesside kooskõlastamist. See elektroonilise integratsiooni mõju (Malone *et al.* 1987) vähendab andmete muutmise kulusid süsteemide ja organisatsioonide vahel. Radikaalne integratsioon (ja ümberkujundamine) toob endaga kaasa mõjud, nagu kogu protsessi aja

kiirendamine ja kooskõlastamisega seotud kulude kõrvaldamine (Brynjolfsson ja Hitt 2004) ning halduskoormuse vähenemine (Zuurmond ja Robben 2009). Nende eeliste realiseerimise oluline eeltingimus on elektrooniliste andmevahetuse funktsioonide integreerimine olemasolevate sisemiste ärijuhtimissüsteemidega (Henriksen 2002; Chwelos *et al.* 2001). See on automaatse liidese olemasolu, mis toob kaasa käsi- ja paberipõhise tegevuse kaotamise (Bharosa *et al.* 2015).

Äriprotsesside automatiseerimise valmidus mõjutab andmete kogumise, andmetöötluse ja andmejaotamise protsesside tõhusust ning näitab võimet ühendada teiste automatiseeritud süsteemidega. Eriti väiksematel ettevõtetel on raske neid tõhususe eeliseid realiseerida (Henriksen 2002). Nende e-teenuste tegelikku integreerimist äriprotsessidesse ja süsteemidesse võib vaadelda kui osa üldisest innovatsiooni otsuste tegemise protsessist, mille kaudu otsustusüksus siirdub esimesest teadmisesest innovatsiooni kohta, kujundades suhtumise innovatsiooni, otsus vastu võtta või tagasi lükata, uue idee elluviimine ja selle otsuse kinnitamine (Rogers 2003).

Troshani *et al.* (2018) uurisid riigile aruandluse ümberkujundamist, et vähendada administratiivkoormust äritegevusele. Institutsioonilise töö vaatepunkt aitab riigile aruandluse muutumist määratleda kui tööd, mida viivad läbi osapooled, kelle püüdluseks on eemaldada väljakujunenud institutsioon, st. traditsiooniline aruandlus, mis seostub kõrge halduskoormusega ning rajada uus aruandlusvorm, mis põhineb teistel põhimõtetel ja püüdleb selle koormuse vähendamise poole. Uuringu jaoks mõtestati ettevõtete ja valitsuste aruandlust kui institutsiooni. (Troshani *et al.* 2018) Jeppersoni sõnul (1991) on institutsioon “organiseeritud, väljakujunenud protseduur” (1991: 143), “stabiilne korraldus ajaliselt korduvatele tegevuste jadadele” (*Ibid*: 145). Institutsioonid toetavad teatud tegevuse taasloomist, piirates samal ajal seda, mida osapooled omavahelise suhtluse käigus saavad ja mida mitte. See määratlus on õigustatud, sest ettevõtete ja valitsuste vaheline aruandlus on hästi defineeritud ja standardiseeritud praktika, mis suunab äri ja valitsuse vahelise suhtluse mustreid (ja sellega seotud prognoositavaid tulemusi). (Troshani *et al.* 2018)

Eesti e-valitsuse ja e-teenuste areng on olnud märkimisväärne, tänu sellele on võimalik asjaajamine muutumas peaaegu paberivabaks, tehes paljud igapäevased toimingud paindlikumaks ja kiiremaks. Näiteks on võimalik ettevõtte luua vähem kui 20 minutiga. E-teenused on pidevas arengus koos tehnika arenguga. Kuna puudub selge ja pikaajaline visioon on tulemuseks e-teenuseid pakkuvate infosüsteemide suhteline hajusus, mis teeb

tarbija jaoks teenuse raskesti hoomatavaks. Ettevõtjal tuleb esitada deklaratsioone ja aruandeid erinevatesse keskkondadesse (näiteks e-STAT, e-MTA, e-PRIA, e-äriregister), siit tekib vajadus korduvateks sisselogimisteks. Kuna keskkonnad on erineva ülesehitusega ja ilmselt ettevõtjad ei kasutada neid igapäevaselt, siis sellest tulenevalt võib aruannete täitmine ja esitamine keerukaks osutuda.

Elektrooniline aruandlus võib tekitada olulist juurdepääsu andmetele ja andmete töötlemise tõhusust, suurendades samal ajal ettevõtete ja valitsuse vahelise aruandluse täpsust ning läbipaistvust (Troshani *et al.* 2015). Uut aruandlusvormi nimetatakse digitaalseks aruandluseks, mida juurutatakse üle maailma, kasutades XBRL'i (*eXtensible Business Reporting Language*) kui võtmetehnoloogiat. XBRL tugineb põhimõtetele, mis on radikaalselt erinevad traditsioonilise aruandluse omadest. Kuigi sageli kasutatakse elektroonilisi formaate (nt PDF), jääb traditsiooniline aruandlus paberipõhiseks, mis põhjustab ebaefektiivsust, keerukust ja tekitab topelt tööd. (Troshani *et al.* 2018) XBRL lihtsustab info struktureerimist digitaalsetes aruannetes, mis aitab tegeleda nende probleemidega (Troshani *et al.* 2015).

XBRL on digitaalne aruandlustehnoloogia, mis kasutab „märkimist“, et seostada kontekstilist infot andmepunktidega äriaruannetes. (Troshani *et al.* 2018) XBRL struktuurid esitavad aruandeid sellisel viisil, mis võimaldavad arvutipõhistel protsessidel automaatselt töödelda finantsandmeid võimalikult täpsel tasandil (Turner 2005). Digitaalne aruandlus XBRL erineb tavapärasest aruandlusest, mis põhineb paberil või elektroonilisel kujul (nt PDF) ning mida saavad lugeda ainult inimesed, kuid mis nõuab ulatuslikku, ebatõhusat ja vaeohtlikku käsitsi sekkumist, kui on vaja täiendavat andmete töötlemist (Locke *et al.* 2018). Peamine mõju on see, et XBRL vormingus digitaalaruandeid saab erinevate arvutiplatvormide ja raamatupidamise rakenduste abil automaatselt saata ning töödelda. Näiteks võivad andmete esitajate ning reguleerivate asutuste kasutatavad raamatupidamisrakendused automaatselt ja targalt tunnustada digitaalsetes aruannetes konkreetseid märgistatud andmeid ning võtta vastu vajalikke andmeid ilma manuaalse sekkumiseta. Teine külg on see, et digitaalseid aruandeid saab esitada ka inimesele sobivates vormides (nt PDF) (Troshani *et al.* 2015).

XBRL teave põhineb raamatupidamisstandarditel ja regulatiivsetel aruandlussüsteemidel, mida sageli määravad riiklikud ja rahvusvahelised standardid ja mis on määratletud XBRL-taksonoomias. Taksonoomia on andmesõnastik, mis määratleb XBRL märgid ning

kaardistab need raamatupidamises, määratledes samas ka nende suhted ja töötlemiseeskirjad (Doolin, Troshani 2004). XBRL on andmevorming, mis on mõeldud äriteabe korrastamiseks ja edastamiseks, pakudes teabele ühist keelt märgendite lisamiseks, seetõttu saab andmeid edastada erinevate süsteemide vahel (Eierle *et al.* 2014). Kuigi XBRL-i arendatakse veel, on see juba kasutusel ulatuslikult näiteks veebipõhises finantsaruandluses, finantsanalüüsis, maksu- ja teistes deklaratsioonides (Gray, Miller 2009). XBRL-i taksonoomiad töötatakse välja jurisdiktsiooni alusel. Seega peegeldab jurisdiktsiooni taksonoomia nii selle raamatupidamisstandardeid kui ka üldpõhimõtteid. (Troshani *et al.* 2018) Andmete esitajate ja reguleerivate asutuste vahelise digitaalse aruandluse hõlbustamiseks tuleb XBRL-i taksonoomiat kasutada raamatupidamisrakendustega, mis peavad võimaldama digitaalsete aruannete töötlemisel täiendavaid funktsionaalsusi (Turner 2005).

Troshani *et al.* (2018) suunasid tähelepanu valitsusele esitatud aruannete tegelikule esitamismehhanismile. Uurides tehtavaid muudatusi ja tulemusi, mis seostuvad nende tehnoloogiatele, mida ettevõtted on kasutanud riigile aruannete esitamiseks, aga mis säilitavad traditsiooniliste aruannete paberipõhise loomuse (nt PDF), muutumisega digitaalseks aruandlustehnoloogiaks, mida võimaldab XBRL. Kuigi digitaalsete aruannete sisu (mis on kindlaks määratud määruse ja raamatupidamisstandarditega) säilib ümberkujundamisel, on digitaalsetel aruandlustel ettevõtetele märkimisväärne mõju, mis puudutab ettevõtete teavitamiskohustuste kinnistamist ja nende kasutamist vastavuse hindamiseks valitsuses.

Institutsioonilise töö uurimine, mis viib ümberkujundamiseni ühest institutsioonist teise, võimaldab vahepealseid elemente ära tunda. See keskendub erinevusele traditsioonilise aruandluse, st riigi vahel, mis dikteerib, kuidas aruanded valitsusele esitatakse ja tegevuse vahel, et seda kaotada, luues digitaalse aruandluse uue institutsioonina. (Troshani *et al.*, 2018) Selline olustik on kasulik selleks, et institutsioonide ja tegevuste (struktuuri ja agentuuri) vahelist suhet põhjalikult uurida ning paremini mõista, miks ja kuidas töötavad asjaosalised, et muuta aruandlus valitsusele ja kuidas nende tegevus viib nii kavandatud kui ka soovimatute tagajärgedeni (Lawrence *et al.* 2013; Suddaby *et al.* 2015).

Troshani *et al.* (2008) panustavad institutsionaalsesse uurimisse mitmel moel. Esitades ulatuslikud empiirilised tõendid, mis põhinevad kvalitatiivsetel andmetel. Andmed koguti küsitlustega ja teostati dokumendi vaatlus kolmes õigusruumis: Holland, Ühendkuningriik ja Austraalia. Need riigid osutasid valituks kuna nad on ette võtnud meetmeid, mille eesmärk

on vähendada halduskoormust. Lisaks sellele on neil riikidel rahvusvaheliselt kõrge maine, kuna nad on üles ehitanud eeskujuliku institutsioonilise suutlikkuse, et muuta ettevõtluse ja valitsuse aruandlus ulatuslikuks mitme asutuse projektiks. (Sanofiulacos *et al.* 2011) Aruandluse (finants ja mitte finantsinformatsiooni) haldamine ja edastamine reguleerivatele asutustele (või teistele osalistele) on raamatupidamisfunktsiooni põhiülesanne (Troshani *et al.* 2018).

Arendsen *et al* (2014) keskendusid oma uuringus halduskoormuse vähendamisele Hollandis läbi riigi e-teenuste, hinnates ettevõttelt riigile suunatud aruandlus süsteemi kasutamist. Nad uurisid ettevõttele kaasnevat halduskoormuse mõju seoses valitsus e-teenuste süsteemide elluviimisega, keskendudes administratiiv kulu mõjule läbi ettevõtte seisukoha. Selle uuringu jaoks vaadeldi elektroonilisi ettevõttelt valitsusele suunatud aruandeid nagu: aktsiisideklaratsioon, kaubadeklaratsioon, transiiditollideklaratsioon, veterinaar kaupade import / eksport ja põllumajandusväetiste vedu. Valim koosnes nendest ettevõtetest, kes kasutasid ühte nimetatud infosüsteemidest. Selleks viidi läbi veebiküsimustik, kus 33% vastajatest olid põllumajandus sektoris, transpordis ja laonduses (25%), hulgimüügis (15%), tööstuses (8%) ja jaekaubanduses (4%). Ettevõtted tajusid erinevalt e-teenusete kasutamisest tulenevat panust halduskoormuse vähendamisele. Valimis olevatest vastanutest ainult 7% tajub suurt panust ja 37% vastanutest tajub mõõdukat positiivset panust. Viies vastajatest tajuvad negatiivset panust ja 37% ei taju mingit panust. (Arendsen *et al.* 2014: 165) Tulemused näitavad üldiselt positiivset mõju, 44% vastajatest tajub suurt või mõõdukat positiivset panust. Need arvud vastavad 2005. ja 2009. aasta varasemate mõju uuringute tulemustele, mis viidi läbi Hollandi 500 väike ja keskmise suurusega ettevõtete seas. Bongersi ja Arendseni (2006) uuringust selgus, et 40–45% vastanutest tajus elektrooniliste andmevahetusest valitsusasutustega üldiselt positiivselt kulude kokkuvõidu, kvaliteedi tõstmisele ja tootlikkuse parandamisele.

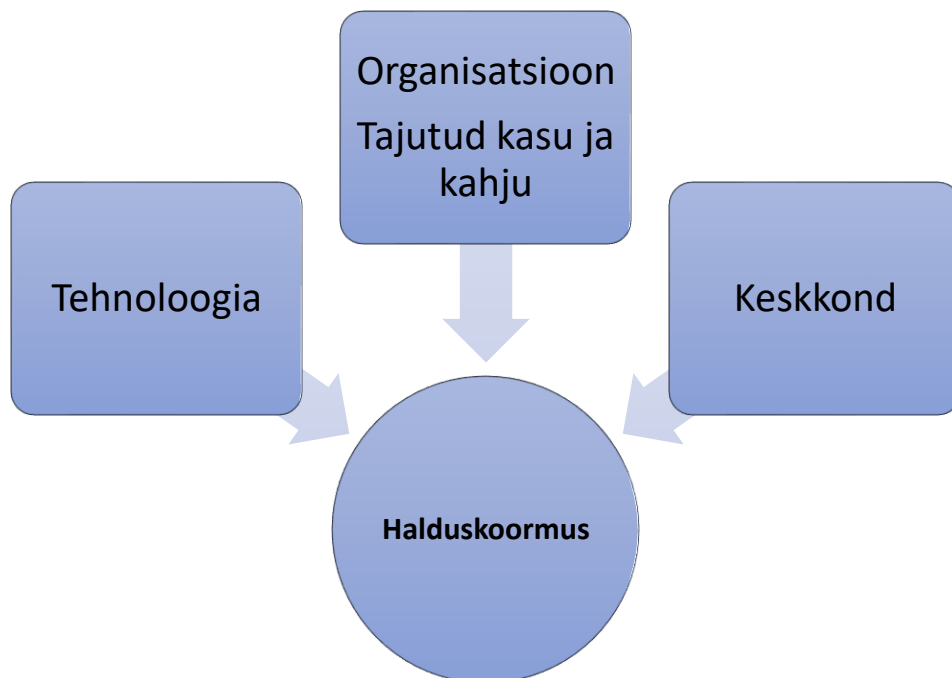
Eesti põllumajandustootjad, nagu ka kõik Eesti kodanikud ja ettevõtted, saavad e-teenuste kasutamisest säästa nii aega kui ja raha. E-teenuste mõju uuringu järgi Eestis (Kalvet *et al.* 2013) leiavad kasutajad, et e-teenused on aidanud neil palju aega kokku hoida. Valitsusega suhtlemine on muutunud kättesaadavamaks ja lihtsamaks ning vigade tekkimise oht on vähenenud. Näiteks on välja toodud, et PRIA põllumajandustoetuste taotlemisele kulunud aeg vähenes 300 minutilt (paberkandjal vormide täitmine) 45 minutini veebiavalduse täitmisega. Samuti pole Eestis toetuste väljamaksmisel olulisi viivitusi esinenud. Üldiselt on

kasutajad e-teenustega kokku hoidnud kõige rohkem aega, mis tähendab, et nad ei pea enam külastama nii paljusid erinevaid valitsusasutusi, ega hankima teavet varem eraldi infosüsteemist.

Selles uuringus võetakse kasutusele tehnoloogia, organisatsiooni ja keskkonna mudel, et kaaluda tehnoloogilisi tegureid. iC on välja töötanud sellise alternatiivse mudeli, et uurida organisatsioonide tehnoloogiliste uuenduste vastuvõtmist. Nende tehnoloogia, organisatsiooni ja keskkonna mudelis on kolm muutujate rühma, mis mõjutavad otsustusprotsessi: tehnoloogilised, organisatsioonilised ja keskkonnaalased kontekstid. Organisatsiooniline kontekst, koosneb kindlast suurusest, juhtimisest ja personali kvaliteedist. Tehnoloogiline kontekst näitab organisatsiooni valmisolekut ja võimet rakendada tehnoloogilisi uuendusi. Tehnoloogiad võivad hõlmata nii seadmeid kui ka protsesse. Kolmas ja võib-olla kõige olulisem panus on selgitus keskkonnaga seotud tegurite kohta. Tehnoloogia, organisatsiooni ja keskkonna raamistik eristab, kuidas tööstus, konkurendid, valitsus ja muud lähedal ja kaugel asuvad institutsioonid võivad mõjutada kasutuselevõtmise otsust. Teadlased on kasutanud, täpsustanud ja kinnitanud tehnoloogia, organisatsiooni ja keskkonna mudelit ettevõtete ja valitsuste vahelisest kontekstis (Chau 2001; Henriksen 2002; Kuan ja Chau 2001). Lõpuks viitab keskkonnakontekst tööstuslikule raamistikule, ettevõtte suhetele sidusrühmade ja / või konkurentidega (Kuan ja Chau 2001). Tehnoloogia, organisatsiooni ja keskkonna mudelist selgub, et tehnoloogiad, mille omadused on teistest alternatiividest paremad, on vastuvõetavamad. Seega on esimene tehnoloogia kasutuselevõttu määrav tegur tehnoloogiaga seotud.

Iacovou *et al.* töötasid 1995. aastal välja veidi muudetud variandi tehnoloogia, organisatsiooni ja keskkonna mudelist, uurides informatsioonisüsteemi iseloomuomaduste täpsemat mõju ettevõtetele infotehnoloogilise innovatsiooni kasutusele võtmisel. Iacovou *et al.* (1995) mudel koosnes kolmest samuti kolmest osast, mis sisu poolest on väga sarnane tehnoloogia, organisatsiooni ja keskkonna mudeliga. Esimene osa koosneb innovatsiooniga kaasnevatest tajutud kasudest ja kahjudest, mida aga tehnoloogia, organisatsiooni ja keskkonna mudelist otseselt ei leia, kuid mis on infotehnoloogilise innovatsiooni juurutamise juures väga oluline aspekt. Teiseks osas on organisatsiooniline valmidus, mille alla liigitab Iacovou *et al.* (1995) mudel finantsvõimekuse, tehnoloogilise valmiduse ning ettevõtte suuruse, mis võrreldes tehnoloogia, organisatsiooni ja keskkonna mudeliga mudeliga omab nii organisatsioonilisest kui tehnoloogilisest aspektist erinevaid mõjutusi.

Viimane osa on tehnoloogia, organisatsiooni ja keskkonna mudelile sarnaselt keskkonnale orienteeritud, kuid omab detailsemat sisu, et analüüsida konkreetset ettevõtet väljast poolt suunatud survet, sh konkureerivatelt ettevõtetelt ning äripartneritelt.

Joonis 4. Tehnoloogia, organisatsiooni ja keskkonna ning Iacovou *et al.* (1995) mudelite alusel kombineeritud mudel (autori koostatud).

Käesolevas töös eelnevalt käsitletud ning nende kaardistamiseks kasutatud teooriatest ja mudelitest lähtuvalt on töö autor koostanud kombineeritud uurimismudeli, et uuringu tulemusi kaardistada ning analüüsida. Mudel koosneb kahe erineva mudeli osadest, tehnoloogia-, organisatsiooni- ja keskkonna mudelist ning Iacovou *et al.* (1995) mudelist kombineeritud. Iacovou *et al.* (1995) mudeli valiku määravaks osaks on tajutud kasude ning kahjude sisend, mida tehnoloogia, organisatsiooni ja keskkonna mudel otseselt ei käsitlenud, aga mis annab autori hinnangul olulist informatsiooni ettevõtjale edasi. Tajutud kasude ning kahjude sisend on käesolevas töös liigitatud organisatsioonilise osa alapunktideks. Lähtuvalt sisendite olemusest avaldada mõju eelkõige organisatsioonilises kontekstis. Joonisel 4. on töö autori poolt koostatud kombineeritud mudel.

Organisatsioonilisi ja kasutusomadusi on mõõdetud kvantitatiivsete skaalade abil (vt tabel 4). Tajutavaid organisatsioonilisi eeliseid ja uuenduste omadusi (Chwelos *et al.* 2001) on

mõõdetud vastajate hinnangul varasema olukorra ja olemasoleva süsteemi tajutud organisatsioonilistele muutustele. Tootlikkus on määratletud haldusülesannete tootlikkuse, andmete sisestamise manuaalandmete sisestamise mahu, vajaliku tehnilise abi keerukuse ja olemasolevate (IT) süsteemide ühilduvuse osas. (Arendsen *et al.* 2014)

Tabel 4. Eelnevate halduskoormust mõjutavate uuringute muutujad ja mõõdikud (Arendsen *et al.* 2014, autori kohandatud)

Muutujad	Mõõtmine	Skaala
Ettevõtte suurus	Töötajate arv ettevõttes	0-5, 5-10, jne
Suhtumine.	Lisandväärtuse tajumine	5 punkti Likerti skaala
Sagedus	Aruannete esitamise sagedus.	päevas, nädalas...
Maht	Esitatavate aruanne maht.	5 punkti Likerti skaala
Kasutuslihtsus	Tajutavate muutuste hindamine	5 punkti Likerti skaala
Tootlikkuse hinnang	Tajutavate muutuste hindamine	5 punkti Likerti skaala
Andmesisestus	Tajutavate muutuste hindamine	5 punkti Likerti skaala
Keerukuse	Seadustest tulenevad muudatused.	5 punkti Likerti skaala
Ühilduvus	Tehnoloogia omavaheline ühilduvus	5 punkti Likerti skaala
Tehnoloogia areng	Õppimiseks kuluv aeg.	5 punkti Likerti skaala

Käesoleva uuringu raames selgitab töö autor välja kirjanduse põhjal halduskoormust mõjutavad tegurid põllumajandustootja hinnangul, kasutades autori poolt kombineeritud mudelit. Kirjanduse ülevaatest selgus, et e-valitsuse abil on võimalik vähendada halduskoormust, e-teenuste kasutusele võtmisega kärbitakse paberkandjatel olevate dokumentide hulka, muudetakse seaduste rakendamine ühtsemaks, kiirendatakse menetluse aega, vähendatakse korduvate andmete esitamist erinevatele organisatsioonidele jne. E-teenuste kasutamisel ja tänu automatiseerimisele vähendatakse dokumentide sisulist eksimise ohtu. Lüheneb oluliselt dokumentide saatmiseks kuluv aeg, aga see ei tähenda, et väheneks dokumentide hulk ja andmemah.

2. PÕLLUMAJANDUSTOOTJATE HULGAS LÄBIVIIDUD ÜLDISE ARUANDLUSKOHUSTUSEGA SEOTUD HALDUSKOORMUSE UURINGU TULEMUSED

2.1 Metoodika ja valim

Magistritöö eesmärgi täitmiseks, milleks on põllumajandustootja aruandluskohustusega seotud halduskoormuse mõjutavate tegurite välja selgitamine, otsustati kasutada kvantitatiivset uurimismeetodit. Selles jaotises kirjeldatakse andmekogumise meetodit, küsimustiku ja statistilise analüüsi lähenemisviisi. Andmete kogumiseks käesoleva uuringu läbiviimiseks teostati internetipõhine ankeetküsitlus, selleks kasutati QuestionPro keskkonda.

Uurimuse läbiviimise etapid:

- Valimi koostamine Äriregistriregistrist saadud andmete alusel.
- Küsitluse koostamine ja valimis olevatele ettevõtetele edastamine.
- Andmete kogumine ajavahemikul 10.04.2020 – 25.04.2020.
- Küsitluse tulemuste analüüs ja järelduste tegemine.

Käesoleva uuringu läbiviimiseks oli otstarbekas kasutada elektroonilist küsimustikku, mis võimaldab suhteliselt madalate vahenditega hõlmata suurt hulka vastajaid. Vastaja saab ankeedi täitmiseks valida endale sobivaima aja ning seega on vastused läbimõeldumad kui näiteks telefoniküsitlusel. Internetipõhise küsitluse peamiseks ohuks on aga privaatsusprobleemid, madal vastajate arv, tehnoloogilised probleemid ning ebaselged juhised vastajatele küsitluse koostaja poolt. Käesoleva töö autor on privaatsusprobleemi ohu ennetamiseks küsitluse kaaskirjas eraldi välja toonud (lisa1), et tegemist on anonüümse küsitlusega ja saadud tulemusi kasutatakse üldistatult ning ainult käesoleva magistritöö

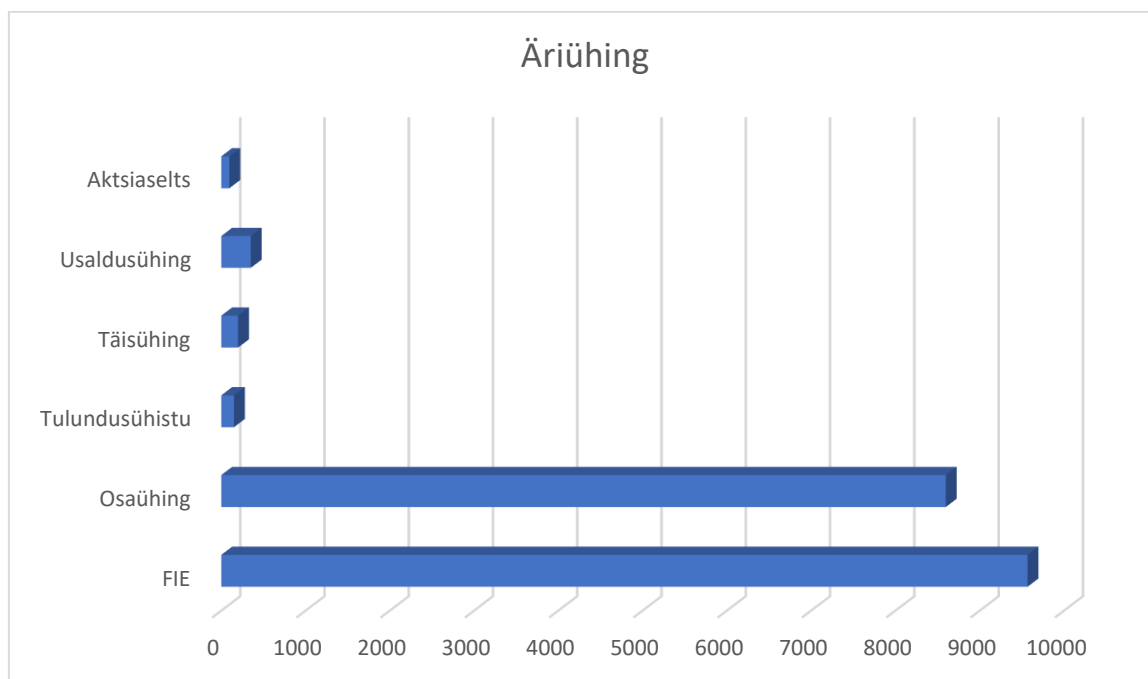
raames. Ohud, millega antud meetodit kasutades tuleb arvestada, on see, et tagastatavate küsimustike osakaal on suhteliselt väike, küsimuste arv ei tohi olla ankeedis väga suur ning küsimustik peab olema koostatud oskuslikult, et vastajad mõistaksid selle sisu üheselt (Lagerspetz, 2017).

Magistritöös kasutati esmaseid andmeid, mis koguti ankeetküsitluste käigus ettevõtjatelt. Küsimustik koosnes 20 küsimusest. Ankeedi esimesed küsimused olid vastaja sotsiaaldemograafilise profiili kohta (sugu, vanus, haridus, amet), järgnevad küsimused sisaldasid ettevõtte õiguslikku vormi, suurust, vanust, tegevusala jne. Seejärel tulid küsimused, mis puudutavad halduskoormust mõjutavaid tegureid, kuna käesoleva töö küsitlus viidi läbi eriolukorra ajal, siis uuriti ettevõtetelt, kas see on nende tegevust mõjutanud. Viimase küsimusega anti vastajale võimalus anda kommentaare ning teha tähelepanekuid halduskoormust mõjutavate tegurite kohta. Küsimustiku koostamisel kasutati peamiselt Likert'i viiepillilist skaalat (vt tabel 4), Likerti skaalal mõõdetakse sageli hinnanguid, hoiakute tugevust ning rahulolu (Tooding 2007: 33). Selle meetodi populaarsusel on erinevaid põhjuseid, Likerti skaalat on lihtne konstrueerida ja teisendada ning tulemusi saab kasutada statistiliste järelduste tegemisel. On väljatoodud ka asjaolu, et Likerti skaala on näidanud head töökindlust. Likerti skaala annab võimaluse teadlastel koguda ning analüüsida suurt hulka andmeid vähesel aja ja vaevaga. (Qing, 2013) Likerti skaala on kokku võetud kolmeks hindeks, kus hinded väga väike ja väga suur on omavahel kokku liidetud (Arendsen *et al.* 2014).

Eestis tegutseb 01.04.2020 aasta seisuga Äriregistri andmetel 18966 äriühingut, kelle tegevusalaks on põllumajandus, metsandus ja kalapüük. Neist üle poole ehk 9568 moodustavad füüsilisest isikust ettevõtjad (FIE). Teise suure osa moodustavad osaühingud (OÜ), keda on 8599, usaldusühinguid on 351, täis- ja tulundusühinguid vastavalt 200 ja 151. Kõige väiksem osakaal, kõigest 96 on aktsiaseltsidel (AS), vt joonis 5. Uuringu sihtgrupiks olid põllumajandustootjad üle Eesti. Valimis olid igas suurusel põllumajandusettevõtted. Kontaktid küsitluse läbiviimiseks telliti Registrite ja Infosüsteemide Keskuse äriregistri talitusest. Äriregister väljastab kooli poolt esitatud tõendi alusel maksimaalselt 1000 ettevõtte kohta kontaktandmeid, kelle tegevusalaks oli märgitud üheaastaste põllukultuuride kasvatajad EMTAK 2008 koodiga 011, gruppi kuuluvad ka kahe- ja mitmeaastaste põllukultuuride kasvatus, k.a seemnete tootmiseks. Magistritöö jaoks väljastas äriregister

921 ettevõtte kontaktid. Küsitlus saadeti kõigile ettevõtetele meili teel, millest 24 meili tuli tagasi, kuna ettevõtte postkasti andme maht oli täis ning neli aadressi ei olnud kasutusel,

seega kätte toimetati 893 küsitlust, millele vastas 46 ettevõtet, seega oli vastamise määr 5,2% küsimustiku saanutest. 2011. aastal viidi BDO Eesti AS Rahandusministeeriumi tellimusel läbi uurimus, kus juhusliku valiku meetodil moodustati 10 000 populatsioonist XBRL-kohustuslastest koosnev valim, kellele saadeti küsimustik ning küsimustikule vastas 507 XBRL-kohustuslast moodustades 5,1% küsimustiku saanutest, täites küsimustiku osaliselt või täielikult. Saadud tulemust võib veebiküsimustikele tavapäraselt vastajate hulka arvestades lugeda rahuldavaks. (Arvestusala halduskoormuse... 2013) Empiirilise uuringu läbiviimiseks valitud andmete kogumise ning analüüsimeetodid võimaldavad anda ülevaate Eesti põllumajandustootjate halduskoormuse mõju hindamisel.

Joonis 5. Põllumajandus sektoris tegutsevad äriühingud (Äriregistri andmetel 01.04.2020 seisuga, autori koostatud).

Andmete analüüsimiseks kasutakse QuestionPro tarkvara ning tabelitöötlusprogrammi MS Excel. Järeldusi tehakse uurimismaterjali statistilise analüüsi põhjal (Laherand 2008: 21). Analüüsi tulemusi kajastatakse autori hinnangust lähtuvalt absoluutarvudes või

protsentuaalselt. Üldjuhul, kui analüüsitavate üksuste arv on alla 100, sellisel juhul võiks tulemusi esitada ainult absoluutarvudena, aga protsendid võimaldavad omavahel võrrelda valimi erineva suurusega osi ning seetõttu on neid hea siiski kasutada (Lagerspetz 2017: 229). Käesolevas töös autori hinnangust lähtuvalt kasutatakse nii absoluutarve kui ka protsente, et valimit saaks võrrelda. Jaotusi esitatakse käesolevas töös nii risttabeli kui ka diagrammi abil. Diagrammi üheks eeliseks võrreldes tabeliga peetakse selle näitlikust (*Ibid* 2017: 231). Statistiliste seoste esile toomiseks on parem kasutada siiski risttabelit (Tooding 2015: 199).

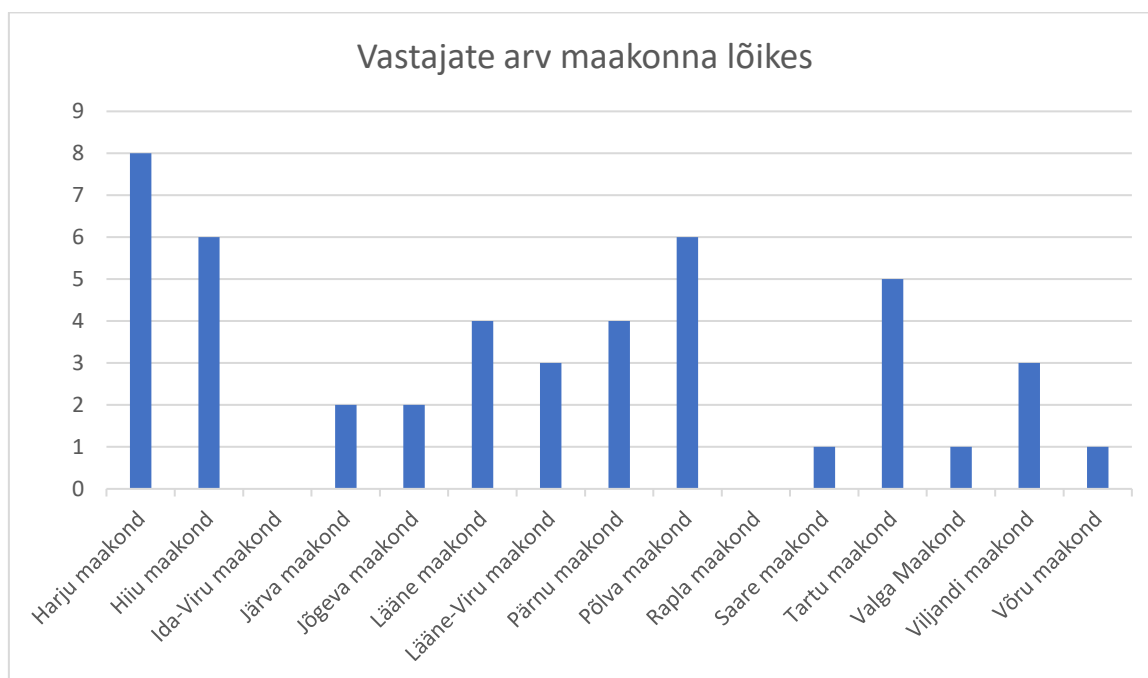
2.2 Uuringu tulemused

Põllumajandustootjatelt küsiti ankeetküsitluses, millised tegurid mõjutavad ettevõtte halduskoormust. Uuringu läbiviimisel lähtub autor küsitluse tulemustest. Küsimustikele vastajaid oli kokku 46, kellest veidi üle pooled olid mehed moodustades 52% vastajatest, naised 48%. Küsimustik oli suunatud ettevõtte juhtidele, tegevjuhtidele ning raamatupidajatele. Küsitlusele vastajate hulgas suurem osa oli ettevõtte omanikke 29, raamatupidajaid oli 11 ning tegevjuhte 6. Soolist koosseisu võrreldes ametiga ettevõttes, siis selgu, et vastajate hulgas meessoost raamatupidajaid ei olnud, kõik vastajad olid naised, kelle ametiks oli märgitud raamatupidaja. Haridustasemes suuri erinevusi ei täheldatud, vastajate seas põhiharidusega vastajaid ei olnud, mis näitab põllumajandustootjate head haridustaset, 64% ehk üle poole vastajatest oli kõrgharidusega. Suurim vastajate osakaal oli 46 – 65 aasta vanuste hulgas, moodustades kogu valimist 72% ehk 33 vastajat, 18 % vastajatest kuulus vanusegruppi 31 – 45 aastat ning 10% olid üle 65 aasta vanused. Alla 30 aastaseid vastajate hulgas ei esinenud. Vanuselist seost on ka eelnevalt uurimistes välja toodud, põllumajandus ettevõtjatest vastajad võrreldes teiste aladega olid oluliselt vanemad, kus vastaja keskmine vanus on pea 53 aastat (Maapiirkonna ettevõtjate ... 2012). See tulemus sarnaneb käesoleva töö vastajate vanuselist koosseisu.

Joonisel 6 on välja toodud küsimustikule vastajad maakonna lõikes. Küsimustikule vastajaid oli üle Eesti pea kõikides maakondades. Vastajaid ei olnud ainult kahes maakonnas – Ida-Viru ja Rapla maakonnas. Olenemata kahe maakonna välja jäämisest, loetakse maakondlikku üldist esindatust autori hinnangul piisavalt suureks, et järeldusi teha kogu

Eesti põllumajandustootjate kohta. Kõige enam vastuseid küsitlusele tuli Harju, Hiiu ning Põlva maakonnast.

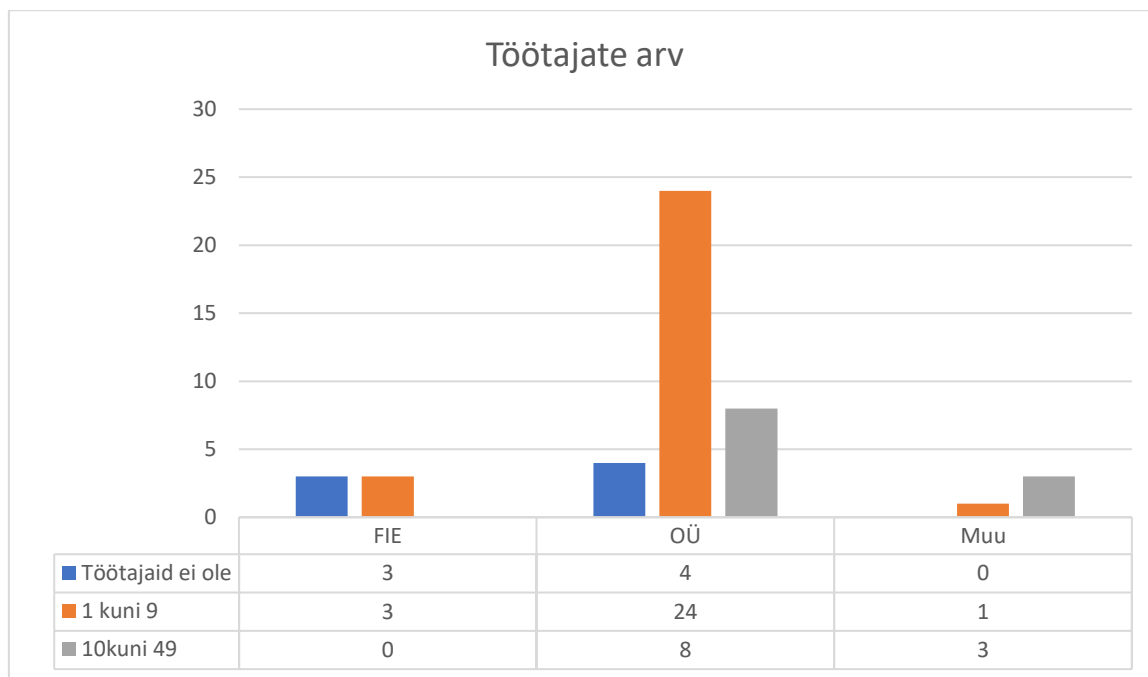
Küsimustikule vastajatest 36 olid OÜ esindajad, kuus FIE ning kolm AS-i esindajat ning 2% ehk üks vastaja märkis õiguslikuks vormiks muu. Kuna kahes viimases grupis on vastajate arv väike, siis käesolevas töös AS ja muu tulemused liidetakse omavahel kokku. Sellise liitmise kasuks otsustati, kuna peale OÜ ja FIE on Eestis teisi äriühinguid oluliselt vähem esindatud põllumajanduses (vt joonis 5). Tegevusala lõikes oli vastajate jaotumine järgmine: taimekasvatusega tegeles 39, loomakasvatusega 2 ning segatootmisega 5 ettevõtet. Kuigi tellitud oli taimekasvatusega tegelevate ettevõtete kontaktid, siis vastajate tegevusala muutus tuleneb sellest, et äriühing peab esitama majandusaasta aruande, kus tuleb näidata lõppenud aruandeaasta tegevusalad ning ka tegevusalad, mis on kavandatud uude aastasse esitatavas majandusaasta aruandes, samas eraldi teatada EMTAK 2008 muumisest pole vaja teavitada. (Truuts 2018) Seega mõned ettevõtted on esitanud majandusaastaruande ning tegevusala muutnud.

Joonis 6. Vastajate arv maakonna lõikes (autori koostatud).

Küsimustikus uuriti ka kui kaua ettevõte on tegutsenud. Küsitlusest selgus, et 27% ettevõtetest on tegutsenud üle 20 aasta, 29% vastajatest on tegutsenud 10 – 19 aastat, 5 ettevõtet on 5 – 9 aastat ning ainult üks ettevõte on tegutsenud alla 5 aasta.

Nijsen (2003) jõudis oma uuringus järeldusele, et aruandekohustus võib tekitada suuremat koormust just väiksematele ettevõtetele. Küsimustikus küsiti ettevõttes töötavate inimeste arvu, et selgitada välja, kas ettevõtte suurus avaldab halduskoormusele mõju. Suurust on käesolevas magistritöös arvestatud töötajate arvu järgi, et leida kinnitust eelnevalt läbiviidud uuringu tulemustele. Töötajaid ei ole kuuel ettevõttel. Kõige enam on esindatud 1 kuni 9 töötajaga ettevõtted, vastajate hulgas oli selles suurus grupis kokku 28 ettevõtet, teises suuremas grupis kus oli 10 – 49 töötajat oli 12 ettevõtet (vt joonis 7). Valikus oli ka 50 – 250 ning üle 250 töötajaga võimalused välja toodud, kuid nendesse gruppidesse ükski küsitluses osalenud ettevõte ei kuulunud, kuna kogu Eestis on üle 50 töötajaga ettevõtete osakaal 1%, siis on see igati põhjendatud (vt tabel 5).

Joonis 7. Ettevõtte õigusliku vormi alusel töötajate jagunemine (autori koostatud).

Tabelis 5 on väljatoodud Statistikaameti andmetel kõik majanduslikult aktiivsed Eesti ettevõtted, kes on töötajate arvu järgi grupeeritud alates aastast 2012 kuni 2019, selles tabelis

pole, neid ettevõtteid kellel töøjõudu pole. Kuna antud tabelis on info kõikide tegevusalade ettevõtete kohta, siis käesoleva töö raames vaatame üldist struktuuri. Alla 10 töötaja on 94% ettevõtetest, 5% omab 50 – 49 töötajat ning 1% on ettevõtteid kus töötajaid on rohkem kui 50, seega on küsitlus tulemustest saadud vähem kui 10 töötajaga ettevõtete suur osakaal õigustatud. Järgnevalt autor uurib statistiliste andmete esitamise sagedust ettevõtte suuruse järgi.

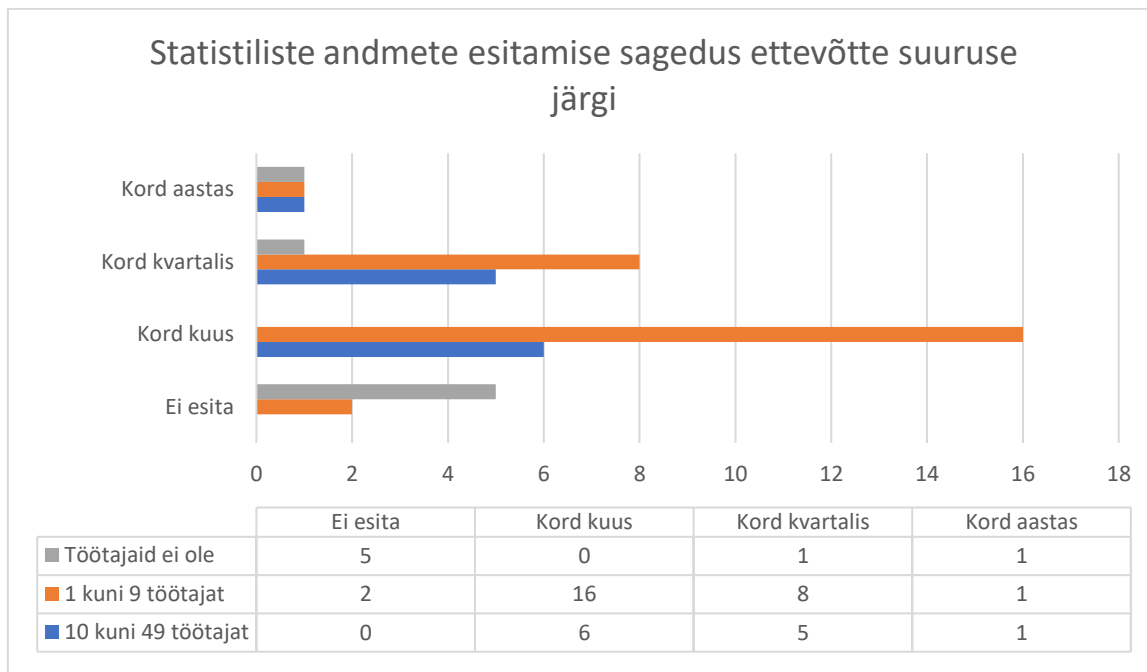
Tabel 5. Majanduslikult aktiivsed ettevõtted töötajate arvu järgi, aastatel 2012-2019 (ER025)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Kokku	108 884	112 760	113 765	117 398	120 450	127 622	131 650	133 784
250 ja enam	173	182	191	195	196	194	186	184
50-249	1 115	1 126	1 162	1 200	1 184	1 150	1 172	1 159
10-49	5 705	5 793	5 874	6 281	6 293	6 391	6 548	6 779
Vähem kui 10	101 891	105 659	106 538	109 722	112 777	119 887	123 744	125 662

Uuringu eesmärgi saavutamiseks küsiti ettevõtte statistiliste aruannete esitamise sagedust. Analüüsides statistiliste aruannete esitamise sagedust ettevõtte suuruse järgi (joonisel 8), siis selgus, et grupis kus töøjõudu ei ole, siis viis vastajat oli märkinud, et ei esitagi ühtegi statistilist aruannet. Küsimustiku vastustest selgus, et kõige sagedamini, st igas kuus korra on kohustatud esitama statistilisi aruandeid ettevõtted, kellel on töötajaid 1 – 9. Põllumajandustootjad kellel on 1 – 9 töötajat esitavad vastanutest 16 ettevõtet kuus korra statistilisi aruandeid. Ettevõtted, kellel on 10 – 49 töötajat esitavad igal kuul 6 aruannet. Kvartalis esitab statistilisi aruandeid üks ettevõtte, kellel töötajad puuduvad, kaheksa ettevõtet kellel on 1 – 9 töötajat ning viis ettevõtet, kellel on 10 – 49 töötajat.

Ettevõtete esindajalt küsiti, kuidas on põllumajandustootja raamatupidamine korraldatud. Vastajate tulemustest selgus, et ettevõtted, kellel ei ole ühtegi töötajat, siis kõik vastanud juhid korraldavad ettevõttes oma raamatupidamist ise. See on tingitud tööjõu maksude arvestamise keerukusest ja selle arvestamiseks vajab ettevõtte raamatupidajat. Kommentaarides tõi tulu ja sotsiaalmaksu deklaratsiooni (TSD) keerukuse välja üks vastaja (vt lisa 2), märkides, et raamatupidamist mitte õppinud inimene ei tule selle esitamisega toime, kuna on liiga keeruline. Täistööajaga raamatupidaja on 52% vastanutest ettevõtetest

ning 18% ostab raamatupidamisteenust sisse, 28% ettevõtte juhtidest korraldab ise raamatupidamist ning 2% ehk ühel vastajal oli valitud muu variant.

Joonis 8. Statistiliste andmete esitamise sagedus ettevõtte suuruse ehk töötajate arvu järgi. (autori koostatud).

Halduskoormust mõjutab ettevõtte suurus, uuringust selgus, et ettevõtte suurusel on oluline seos raamatupidamise korraldamisega ettevõttes. 70% ettevõtetest, kellel töötajaid ei olnud, teostasid oma ettevõttes ise raamatupidamist. Ettevõtted, kellel oli vähemalt üks töötaja ostsid raamatupidamisteenust sisse või oli ettevõttes täiskohaga raamatupidaja. Ettevõtte suuruse kohta on leidnud varasemastes uuringutes positiivset tajutavat mõju halduskoormuse vähenemisel, suuremal ettevõttel on uuendustega kergem kohaneda ja seega tunnetab halduskoormust väiksemana. (Arendsen 2008; Arendsen *et al.* 2014) Käesolevas uuringust selgus vastupidine asjaolu, kus väike ettevõtte, kellel puudub palgaline tööjõud, suudab korraldada raamatupidamist ise ja seega tunnetab ettevõtte halduskoormust väiksemana.

Järgnevalt uuriti küsitluses Likerti 5 palli skaalat kasutades vastajate hinnangut aruannete mahu kohta, mis tulenevad seadustest, eeskirjadest nõuetest, maksudeklaratsioonide ja

statistika esitamisest. Skaalal tähendas 1 väga väikest mahtu ja 5 väga suurt. Likerti skaala on kokku võetud kolmeks hindeks, kus hinded väga väike ja väga suur on omavahel kokku liidetud (Arendsen *et al.* 2014). Vastajate keskmiseks tulemuseks kujunes 3,37, mis näitab, et ettevõtjate hinnangul on maht küllaltki suur. Koguni 47% hindas aruannetega kaasnevat mahtu suureks, 37% keskmiseks ning 16% tunnetas vähest aruandlusest tulevat mahutu mahtu. Esitatavate aruannete hulga vähenemise osas suuri erinevusi ei olnud vastustes, 30% vastaja hinnangul oli aruannete hulk vähenenud ning 37% ei tunnetanud vähenemist, muutusi ei tajunud 33% vastajatest.

Uurimiseesmärgi täitmiseks esitati küsitluses veel küsimus tegurite kohta, mis mõjutavad enim halduskoormust põllumajandustootjate hinnangul. Tabelis 6 on välja toodud erinevad mõju tegurid, ning vastajate tulemused protsentides, nagu on seda tehtud ka varasemates uuringutes (Arendsen *et al.* 2014) kus negatiivne mõju tähendab halduskoormuse suurenemist. Positiivne tulemus vähendab halduskoormust ettevõtjate hinnangul ning vastajad, kes vastasid keskmisele ei tunnetanud tegurist tulenevat mõju halduskoormusele. Seadustest tulenevad muutused mõjutavad negatiivselt vastajate hinnangul halduskoormust kõige enam, 46% vastajate hinnangul on see halduskoormuse suur mõjutaja, 33% vastajates ei tunnetata mõju ning 21% vastaja jaoks see ei mõjuta halduskoormust. Üks vastaja juhtis ka kommentaarides tähelepanu, et seadusemuudatused tekitavad lisakoormust. Halduskoormust suurendava tegurina on 39% vastajast märkinud tehnoloogia kiiret arengut, 41 % vastajate jaoks see halduskoormust ei mõjuta ning 20% vastajate hinnangul see vähendab halduskoormust. Veel võrreldi tehnoloogia kiiret arengut ettevõtte suurusega ning see võrdlus näitab, et tehnoloogia areng tekitab halduskoormus just väiksemate ettevõtete hulgas. Grupis kus töötajaid ei olnud 71% vastajate vastustes oli märgitud, tehnoloogia areng halduskoormust suurendava tegurina. Veel suureks mõjutajaks peavad 37% vastajatest andmete kogumisest tulenevat mõju, 35 % jaoks see mõju ei avalda, ning 28% vastajatest tunnetavad vähest mõju. Esitamise sagedusest tulenevat negatiivset ja keskmist mõju tunnetavad 37% põllumajandustootjad ning 26% vastaja jaoks on andmete esitamise kordusi vähemaks jäänud ja sellega seoses ka vähendanud halduskoormuse mõju. Halduskoormust positiivselt kõige enam mõjutavaks teguriks peavad 60% põllumajandustootjatest internet kättesaadavust, nii keskmiselt kui negatiivselt tajuvad mõju 20% vastajatest. 58% vastanute hulgas on e-teenuste kasutusmugavus oluline halduskoormuse mõjutaja, 22% tunnetab keskmist ning 20% vastaja jaoks kasutusmugavus väheolulise mõjuga. 46% vastaja jaoks on

oluline halduskoormuse positiivne mõjutaja seadmete (programmide) omavaheline ühilduvus.

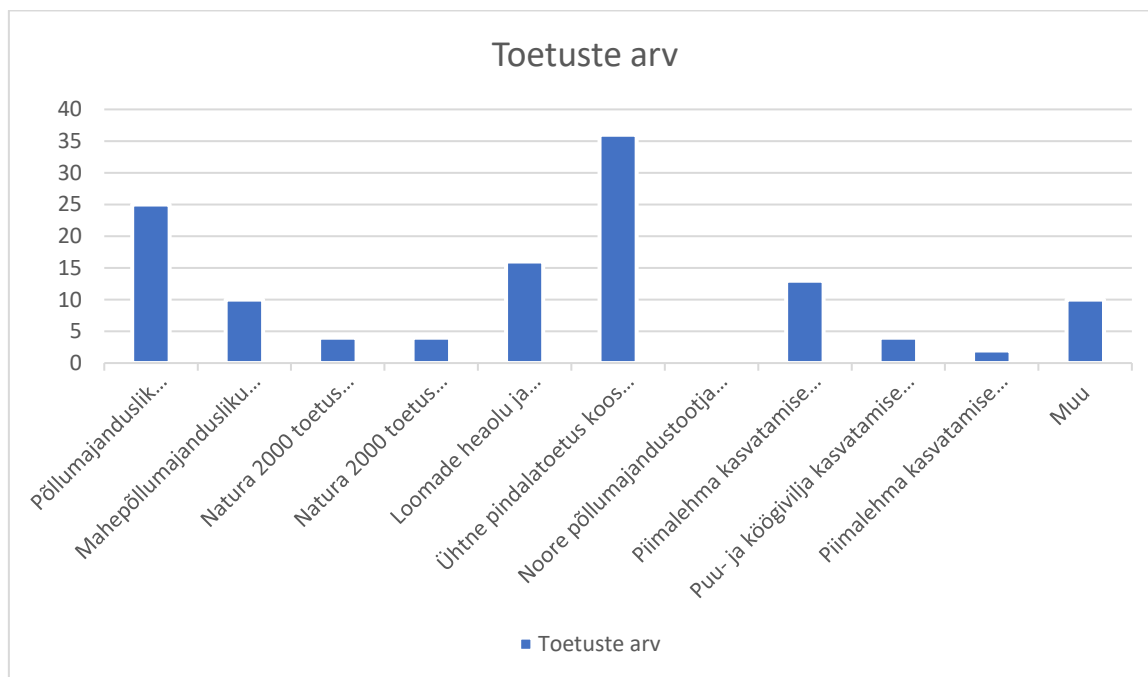
Tabel 6. Halduskoormust positiivselt ja negatiivselt mõjutavad tegurid ettevõtjate hinnangul ning põllumajandustootjate üldine hinnang (autori koostatud)

	Negatiivne 1	Keskmine 2	Positiivne 3	Keskmine tulemus
Andmete kogumise kulu	41%	35%	24%	1,82
Andmete esitamise ajakulu (h)	37%	35%	28%	1,91
Andmete esitamise kordusi (tk/aastas)	37%	37%	26%	1,89
Seaduste määruste muutused (h)	46%	33%	21%	1,76
Kiire tehnoloogia areng	39%	41%	20%	1,8
Tehnoloogia õppimiseks kuluv aeg	28%	57%	15%	1,87
E-teenuste kasutusmugavus	20%	22%	58%	2,39
Interneti kättesaadavus	20%	20%	60%	2,4
Seadmete (programmide) omavaheline ühilduvus	11%	44%	46%	2,35

Tabelis 6 on selgema ülevaate andmiseks tulemused nagu väga suur ja väga väike kokku liidetud omavahel. Kõik tulemused, mis on suuremad kui 1,75 näitab põllumajandustootjate hinnangul halduskoormuse kokkuvõtvalt vähenemist. Keskmised tulemused näitavad, et kõik tegurid tabelis vähendavad halduskoormust. Kõige enam vähendab keskmiste tulemuste alusel põllumajandustootjate hinnangul halduskoormust interneti kättesaadavus 2,4, e-teenuste kasutusmugavus 2,39 ning seadmete (programmide) omavaheline ühilduvus 2,3.

Küsitluses küsiti põllumajandusettevõtjatelt, milliseid toetuseid on ettevõtjad taotlenud 2019. aastal. Vastustest selgus, et noore põllumajandustootja toetust ei olnud vastajate seas taotletud. Kuna vastajate vanuseline koosseis oli kõrge, siis sellest on tingitud antud toetuse puudumine (vt 1.1). Toetusi oli kokku 124, kõige enam oli taotletud ühtset pindalatoetust koos kliimat ja keskkonda säästvate põllumajandustavade toetusega 35 korral ehk 76% kõikidest vastanutest ning ainult 11 vastajat ei ole antud toetust taotlenud. Põllumajanduslikku keskkonnatoetust on taotlenud 25, loomade heaolu ja karjatamise toetust 16 ning piimalehma kasvatamise toetust 13 korral, mahepõllumajandusliku tootmise toetust ning mõnda teist toetust on taotlenud 10 ettevõtet. (vt joonis 9). Natura 2000 toetust

põllumajandusmaale, Natura 2000 toetust erametsamaale ning puu- ja köögivilja otsetoetust on taotletud kõiki neljal korral. Piimalehma kasvatamise otsetoetust saartel on taotlenud kaks ettevõtet. Asjaolu, et taotletud on oluliselt rohkem loomadega seotud toetusi, kui vastajaid loomakasvatuse ja segatootmisega üldse tuleneb sellest, et ettevõttel on märgitud EMTAK 2008 kood põhitegevuse järgi ning ettevõttel on mitu tegevusala.

Joonis 9. Küsimustikule vastajate 2019. aastal taotletud põllumajandustoetused (autori koostatud).

Küsitluses paluti vastajatel anda hinnang toetuste taotlemisel kaasnevate nõuete mahu osas 5 punkti skaalal, kus 1 näitas väga väikest ning 5 väga suurt mahtu. Vastajate keskmiseks hinnanguks kujunes 3,89, mis näitab vastajate hinnangul suurt mahtu. Uuringu tulemustest selgus, et vastajate hinnangul on toetuste taotlemisel kaasnevate nõuete maht suur. Eelnevalt magistritöö raames Rõžikov (2015) uuris, raamatupidajate hulgas läbiviidud küsitluses toetustega kaasnevat halduskoormust ning jõudis järeldusele, et olulist mõju vastajate hinnangul ei olnud toetuste taotlemisel. Käesolevas töös oli suurem osa vastajaid ettevõtte juhid moodustades 76%. Erinevus tulemuste osas tuleb asjaolust, et põllumajandusmaaga seotud toetuste dokumentatsiooniga tegeleb ettevõttes eriala spetsialist või ettevõtte juht

ning raamatupidajale see lisakohustusi ei tekita ning nemad seda mõju ei tunnetata. Lisaks uuriti veel kuidas vastajad tunnetavad bürokraatia olemasolu toetuste taotlemisel, siis 57% tunnetab suurt, 27% keskmist ning ainult 16 % hindab bürokraatiat väheks.

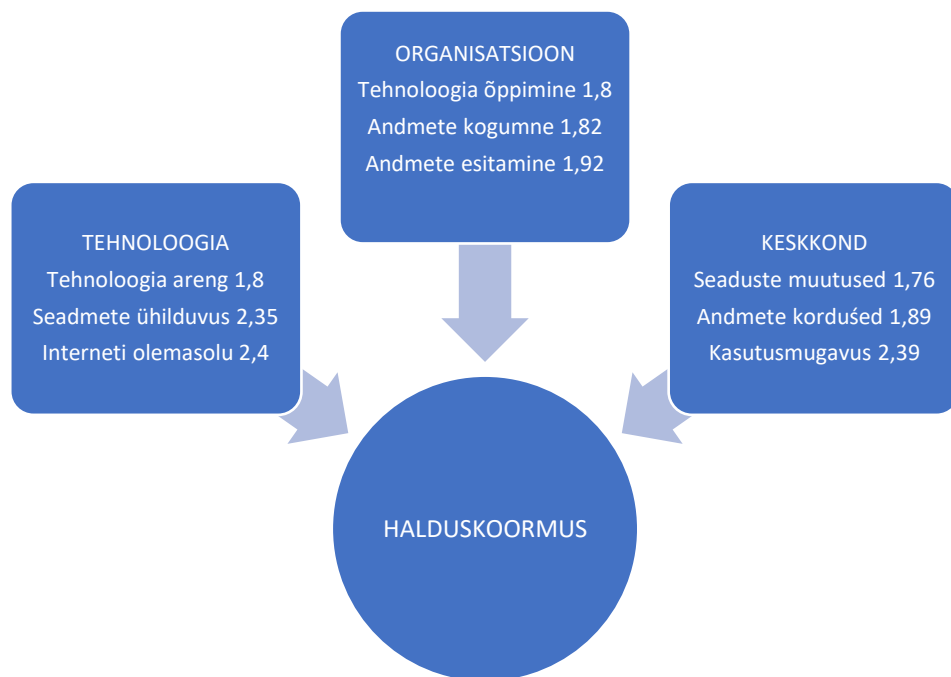
Nõuandeteenust on kasutanud 15 ettevõtet, nende hulgas üks FIE ja üks AS, ülejäänud teenuse kasutajad olid OÜ-d, peaaegu kolmandik vastajatest ei onud kasutanud eelneval aastal nõuandeteenust. Nõuandeteenust kasutavate ettevõtete ning vanuselist koosseis

Vastajatelt küsiti veel, kas nad on pidanud reaalselt külastama mõne asutuse kontorit (PRIA, MTA, SA, jne) viimase aasta jooksul. Sellele küsimusele vastas jaatavalt 10 vastajat ning 36 vastajat ei ole pidanud reaalselt kohal asutuses käima. See tulemus näitab, et ainult ettevõtteid kasutades, on põllumajandustootjad võimalik taotleda toetusi, täita maksukohustusi, täita statistilisi küsimustikke jne. Kuna käesolev töö on koostatud eriolukorra ajal, siis autor lisas küsitlusele kaks eriolukorraga seotud küsimust, millest esimesega uuriti, kas ettevõtte käive on muutunud seoses koroonaviirusest Covid-19 tingitud olukorrast. Vastajatest 24 ettevõtte käivet pole antud olukord muutnud, 20 ettevõtte käive on langenud, ning ühele ettevõttele on see kaasa toonud käibe tõusu. Küsimusest ümberkorralduste kohta ettevõttes selgus, et 12 vastajat oli sunnitud oma töökorralduses muudatusi tegema, aga 34 vastajat pole suuremaid ümberkorraldusi pidanud tegema. Mis tulenevalt tegevusvaldkonnast on täiesti õigustatud, kodukontorit ei saa rakendada kõikides ettevõtetes, valdkondades ning ametites.

Ankeetküsitluse viimase küsimusega anti vastajatel võimalus jätta kommentaar ja teha tähelepanekuid, tegurite kohta, mis mõjutavad nende hinnangul halduskoormust. Sellele vastamine ei olnud kohustuslik ja konkreetseid tähelepanekuid esitas 7 vastajat (lisa 2). Üks vastajatest tõi välja, et: „*Seadusemuudatused tekitavad palju lisatööd. Aastatega on aruandlust siiski vähemaks jäänud*“. Positiivsena on siin välja toodud, et vähenenud on aruandlus, aga seadusemuutustest on tekkiv koormus. Teine vastaja kirjutab, et seaduste hulk, mida tuleb tunda ja järgida on liialt suur. Kommentaarina toodi veel välja, et: „*Projekti põhiseid investeeringuid ei saa teha suure halduskoormuse tõttu*“. Nendest kommentaaridest järeldub, et seadustest ja nõuetest tulenev mõju on ettevõtjate jaoks probleemiks.

Kaks vastajat tõi veel välja, et „*Põlluraamat võiks olla ühtne ja elektrooniline...*“ ning „*Erinevate ametkondade ja orig. arvutisüsteemid võiksid ühilduda*“. Nendest vastustest

saab välja lugeda, et ettevõtjate hinnangul, tekitavad tehnoloogiast tingitud süsteemid halduskoormust, mida oleks täiustamisel võimalik vähendada. Põhjaliku tagasiside andis üks vastaja: „*E-Maksuameti, e- Stati ja rik.ee majandusaasta aruannete esitamise keskkonnad on muutunud palju kasutajasõbralikumaks ja mugavamaks. Samas on e-maksuameti aruanded muutunud keerulisemaks ja mitteraamatupidajast algajal ettevõtjal ei ole võimalik neid ilma vigadeta ise täita. TSD on koodide süsteemi tõttu muutunud asjasse mittepühendatuile täiesti mittemõistetavaks võrreldes sellega, kuidas seda vanasti täideti. PRIA toetuste taotlemine on tehtud väga mugavaks ja kiireks. Samas on aasta jooksul loomade registrile esitatavate toimingute hulk märkimisväärne. Hukkunud looma kohta tuleb täita 4 erinevat dokumenti 4 erineva koha jaoks*“. Positiivsena saab sellest vastusest välja tuua, et mitmed aruannete esitamise keskkonnad on muutunud kergemini kasutatavaks. Vastusest selgub veel asjaolu, et tulu- ja sotsiaalmaksu deklaratsiooni (TSD) süsteemi keerukusest ning selle täitmiseks on vaja kasutada raamatupidaja abi.

Joonis 10. Tehnoloogia, organisatsiooni ja keskkonna ning Iacovou *et al.* (1995) mudelite alusel kombineeritud mudel (autori koostatud).

Organisatsioonilise olemusega on tegurid, mis võivad mõjutada halduskoormusest tulenevat hinnangut. Uue tehnoloogia kasutusele võtmiseks on oluliseks teguriks ettevõtte majanduslik olukord ning valmidus. Organisatsiooniliste teguritena käsitletakse küsitluse vastajate poolt tajutud kasu ning kahju, aga ka põllumajandustootja üldist hinnangut halduskoormusesse. Organisatsioonilise tegurid käesolevas uuringus on andmete kogumisest tulenev kulu, andmete esitamisest tulenev ajaline kulu ning tehnoloogia õppimiseks kuluv aeg. Uuringu tulemustest selgub, et põllumajandustootjate hinnangul kõige suuremat mõju organisatsioonilistest teguritest koostatud mudelis on andmete esitamisest tulenev ajakulu. Andmete kogumise kulu ning tehnoloogia õppimiseks kuluv aeg omab vähesemat mõju, vastavalt 1,82 ja 1,87 keskmise näitaja kohaselt.

Tehnoloogilise olemusega tegurite all analüüsis autor ettevõttevõtte tehnoloogilist valmidust. Tehnoloogilise valmiduse all küsiti uuringus osalevatelt põllumajandustootjatelt, kas kiire tehnoloogia areng avaldab ettevõtte halduskoormusele mõju, siis 71% vastajatest märkis, et tehnoloogia areng suurendab halduskoormust. See tulemus leiab kinnitust Henriksen (2002) uuringust, et just väiksematel ettevõtetel on raske tehnoloogilistest eelistest kasu saada, kuna need ei pruugi olla kättesaadavad väiksematele ettevõttele. Andmete esitamisest maht on ei ole nii suur ning programmide hankimine osutub liiga kulukas. Kõige olulisemateks tehnoloogisteks teguriteks on põllumajandustootjate hinnangul interneti kättesaadavus ning seadmete (programmide) omavaheline ühilduvus, vastavalt siis keskmiselt 2,4 ning 2,35 (vt joonis 10).

Keskkonnast tulenevaid tegureid käsitletakse kontekstist, mis võivad avaldada halduskoormusele mõju. Siinkohal analüüsitakse ettevõtete hinnangulist mõju avaliku sektori poolt tehtavate otsuste ja regulatsioonide täitmisel ehk seaduste ja määruste muutuseid, andmete esitamise kordusi ning e-teenuste kasutusmugavust. Uuringu tulemusena avaldas põllumajandustootjate hinnangul kõige suuremat negatiivset mõju halduskoormusele seadusemuudatused ning nende muudatustele kuluv aeg. Halduskoormuse suurenemist tajus 46% vastanutest. Keskmiste tulemuste põhjal on halduskoormust vähendavaks teguriks e-teenuste kasutusmugavus. E-teenuste kasutusmugavus on 58% vastajate hinnangul halduskoormust vähendav, 22% ei tunnetanud muutusi ning 20% kasutamismugavus suurendab koormust. Uuringutulemused kasutusmugavuse positiivse hinnangu osas olid Arendsen *et al.* (2014) uuringu tulemustega väga sarnased, kus halduskoormuse vähenemisele tunnetas samuti 58% vastajatest.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärk oli välja selgitada, millised tegurid mõjutavad põllumajandustootja halduskoormust. Halduskoormus on ettevõtte kulu, mis on riigi poolt tekitatud ning tuleneb seadusandlusest. See on ajaline ja rahaline kulu, mis tekib riigile vajaminemva informatsiooni kogumise, edastamise ja töötlemisega. Kuna ettevõtjad on selle kohustuse kandjad, siis on halduskoormuse hindamisel oluline arvestada ettevõtte enda poolset tajutavat koormust. Käesolev töö koosneb kahest suurest peatükist, millest esimeses osas käsitleti põllumajandustootja ja valitsuse vahelist aruandlust ning halduskoormuse teoreetilist raamistikku. Teises osas viidi läbi empiiriline halduskoormust mõjutavate tegurite juhtumuuring ning analüüsiti saadud tulemusi.

Esimeseks uurimisülesandeks oli välja selgitada põllumajandustootja tegevusest tulenevat aruandekohustus valitsusele. Lisaks raamatupidamiskohustusele on põllumajandustootjal veel seadusest tulenevate erinevate määruste ja nõuetega seotud kohustused, mis tekivad vastavalt ettevõtte tegevusalast ning toetuste taotlemisest. Näiteks põllumajanduseettevõtte, kes taotleb toetust, puutub kokku selliste toimingutega nagu projekti ettevalmistamise, taotlemise, rakendamise, aruandluse ning selle kontrolliga. Järgnevalt on kirjeldatud statistiliste andmete edastamis kohustust, vajadust ja sagedust ettevõttele, tuues välja ajalise muutuse aastate lõikes, millest selgus, et keskmine ajaline kulu on vähenenud aastate lõikes, aga seda igakuiselt esitatavate andmete hulgas, sest kvartalis ja aastas esitatavate andmete ajakulu on oluliselt tõusnud. Positiivsena saab välja tuua, et aruandlust riigiga on püütud aasta – aastalt vähendada, võttes kasutusele erinevaid e-teenuseid, tehnoloogiaid ning selle tulemusena saavutada automatiseeritud andmete liikumine ettevõtte ja riigi vahel.

Teiseks uurimisülesandeks oli välja selgitada, millised on aruandekohustustega seonduvad halduskoormust mõjutavad tegurid, tuginedes varasematele uuringutele. Esmalt selgitati, millest halduskoormus tekib ning põgusalt uuriti standardkulumudelit, mille kaudu saab mõõta kui kulukas on organisatsioonis andmete edastamine. Kirjanduse ülevaatest selgus, et halduskoormuse vähendamine on ühiskonnas aktuaalne teema ning tehnoloogia arenguga

võetakse kasutusele uusi lahendusi, et ettevõtja ja riigi vahelist suhtlust tõhusamaks muuta. See on prioriteediks kõigis ELi liikmesriikides. Administratiivkoormus on ettevõtte jaoks kulu ning väljendub nii rahalises kui ajalises vääringus, on valitsuse poolt tekitatud ja tuleneb seadusandlusest. Seega on ettevõtte halduskoormuse puhul oluline, et see ei oleks üleliia koormav ning oleks kooskõlas ettevõtte eesmärkidega. Analüüsivad mõjutegurid jagas töö autor organisatsioonilisteks, tehnoloogilisteks ja keskkonnast tulenevateks. Organisatsiooniliste teguritena võivad halduskoormuse vähendamisel olla määravaks ettevõtte suurus ning suhtumine. Tehnoloogiliste tegurite alla liigitas töö autor halduskoormuse mõjutavateks teguriteks tehnoloogilise valmisoleku ja kättesaadavuse. Keskkonnast tulenevatest teguritest võib halduskoormus olla mõjutatud avaliku sektori poolt tehtavatest otsustest. Mõjutavate tegurite kaardistamiseks kirjeldati varasemates uuringutes kasutatud mitmeid teooriaid ning mudeleid. Kirjeldatud teooriatele ja mudelitele tuginedes kombineeris autor magistrilt töö jaoks sobiliku mudeli, mis põhineb suuremas osas tehnoloogia, organisatsiooni ja keskkonna mudelile.

Käesoleva töö teine peatükk ning ühtlasi kolmas uurimisülesanne annab ülevaate põllumajandustootjate hulgas läbiviidud üldise aruandluskohustusega seotud halduskoormuse uuringu tulemustest. Teise peatüki esimeses osas antakse ülevaade meetodikast. Magistrilt eesmärgi täitmiseks kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit. Uuringu tarbeks koostati küsitlus, mis viidi läbi põllumajandustootjate hulgas, et hinnata millised on aruandlusega seonduvad halduskoormust mõjutavad tegurid.

Neljandaks uurimisülesandeks oli välja selgitada, kas põllumajandustootjate seonduv aruandekohustus on nende hinnangul mõistlik. Uuringutulemustena selgus, et põllumajandustootjate hinnangul kõige enam mõjutab halduskoormust tehnoloogilistest teguritest interneti olemasolu, organisatsioonilistest teguritest andmete esitamise ajakulu ning keskkonna teguritest, e-teenuste kasutusmugavus. Magistrilt tulemusena saadud mudelit on võimalik tulevikus edasi arendada. Uurimustöö tulemusena selgus, et põllumajandustootjate hinnangul e-teenused vähendavad halduskoormust.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Allers, M.A.** (1994). Administrative and compliance costs of taxation and public transfers in the Netherlands. Groningen: University of Groningen., viidatud Andersen, R., Dijk, J., Hedde, M., Peters, O. (2014). Does e-government reduce the administrative burden of businesses? An assessment of business-to-government systems usage in the Netherlands. – Government Information Quarterly. Vol. 31, pp. 160–169 vahendusel. (15.01.2019)
- Altmäe, P., Kitt, R., Helm, M.** (2020). Viirusetesti läbinud digiriik. <https://leht.postimees.ee/6946598/priit-alamae-robert-kitt-ja-marek-helm-viirusetesti-labinud-digiriik> (12.04.202)
- Arendsen, R.** (2008). Geen bericht, goed bericht, Een onderzoek naar de effecten van de introductie van elektronisch berichtenverkeer met de overheid op de administratieve lasten van bedrijven, viidatud Arendsen, R., Dijk, J., Hedde, M., Peters, O. (2014). Does e-government reduce the administrative burden of businesses? An assessment of business-to-government systems usage in the Netherlands. – Government Information Quarterly. Vol. 31, pp. 160–169 vahendusel. (06.04.2020)
- Arendsen, R., Engers, T. M., Velde, R.** (2006). An Empirical Study on Business-to-Government Data Exchange Strategies to Reduce the Administrative Costs for Businesses. – Project ESociety: Building Bricks IFIP International Federation for Information Processing. Vol. 226, pp. 311–323
- Arendsen, R., Dijk, J., Hedde, M., Peters, O.** (2014). Does e-government reduce the administrative burden of businesses? An assessment of business-to-government systems usage in the Netherlands. – Government Information Quarterly. Vol. 31, pp. 160–169 (15.01.2020)
- Arendsen, R., van Engers, T. M., Schurink, W.** (2008). Adoption of high impact governmental eservices: Seduce or enforce? In M.A. Wimmer, H. J. Scholl, & E. Ferro (Eds.), Lecture notes in Computer Science 5184, Proceedings EGOV08 (pp. 73–84). Berlin Heidelberg: Springer-Verlag.
- Arvestusala halduskoormuse uuring 2011. (2014) Uuringu aruanne. BDO Eesti AS, 72 lk. <http://bdo.ee/static/Arvestusala-halduskoormuse-uuring-2011-BDO-EestiAS.pdf> (27.03.2020)
- Andmete esitamise tähtsust. (2020) <https://www.stat.ee/andmete-esitamise-tahtsust> (27.03.2020)

- Bharosa, N., Van Wijk, R., De Winne, N., Janssen, M.** (2015). Challenging the Chain: Governing the Automated Exchange and Processing of Business Information. Logius & Thauris, Delft University of Technology, Delft.
- Bonnefoy, J. C.** (2003). Budgeting reforms and electronic governance in Latin America. Public administration: Challenges of inequality and exclusion. Miami (USA): International Association of Schools and Institutes of Administrations.
- Bozanic, Z., Dirsmith, M.W., Huddart, S.** (2012). The social constitution of regulation: the endogenization of insider trading laws. *Acc. Organ. Soc.* 37 (7), 461–481.
- Brynjolfsson, E., Hitt, L. M.** (2004). Beyond computation: Information technology, organisational transformation, and business performance. In T. W. Malone, R. Laubacher, & M. S. S. Scott Morton (Eds.), *Inventing the organisations of the 21st Century*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Chau, P. Y. K.** (2001). Inhibitors to EDI adoption in small businesses: An empirical investigation. *Journal of Electronic Commerce Research*, 2, 78–88.
- Chwelos, P., Benbasat, I., & Dexter, A. S.** (2001). Research report: Empirical test of an EDI adoption model. *Information Systems Research*, 12, 304–321.
- Codagnone, C., Undheim, T.A.** (2008) **Benchmarking eGovernment: Tools, theory, and practice** *European Journal of ePractice*, 4 www.epracticejournal.eu (15.01.2020)
- Costopoulou, C., Ntaliani, M.** (2010). Measuring Administrative Burdens of e-Government Services for Rural SMEs. – Springer-Verlag Berlin Heidelberg, M.D. Lytras et al. (Eds.): WSKS 2010, Part II, CCIS 112, pp. 435–442. (11.01.2020)
- de Winne, N., Janssen, M., Bharosa, N., van Wijk, R., Hulstijn, J.** (2011). Transforming public-private networks: an XBRL-based infrastructure for transforming business-to-government information exchange. *Int. J. E-Gov. Res.* 7 (4), 35–45.(11.01.2020)
- Doolin, B., Troshani, I.** (2004). XBRL: a research note. *Qual. Res. Account. Manag.* 1 (2), 93–104.
- Dreyfus, H., Dreyfus, S.** (2005). Expertise in real world contexts. *Organization Studies*, 26(5), 779–92.
- Eesti Statistika Aastaaruanne. (2019) <https://www.stat.ee/otsing?page=12991&query=aastaaruanne> (15.01.2020)
- Eierle, B., Ojala, H., Penttinen, E.** (2014). XBRL to enhance external financial reporting: Should we implement or not? Case Company X. *Journal of Accounting Education*, 32(2), 160-170
- EMTAK. (2008) selgitavad märkused. https://www.rik.ee/sites/www.rik.ee/files/elfinder/article_files/EMTAK%202008_0.pdf?fbclid=IwAR3iYaeYS2r2HWMXzv0fMDYSyOrP7VEEr2erJWCvNgH4CMwiCfcmfVFCwrk (07.05.2020)
- ER025:** Majanduslikult aktiivsed ettevõtted töötajate arvu järgi (andmed uuendatud 27.06.2019). – *Eesti Statistika andmebaas*. . <http://andmebaas.stat.ee/> (05.05.2020)

- Euroopa Ühenduste Komisjon. (2007). Halduskoormuse vähendamise tegevusprogramm Euroopa Liidus <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0023&from=EN> (20.04.2020)
- European Commission (2010). The European e-Business Report 2004, a portrait of e-business in 10 sectors of the EU economy. The European e-Business Market W@tch. Brussels: Enterprise and Industry Directorate General.
- European Union (2020). Agriculture https://europa.eu/european-union/topics/agriculture_en (10.04.2020)
- Fang, Z.** (2002). E-government in digital era: concept, practice, and development. International journal of the Computer, the Internet and management, 10(2), 1-22
- Farm Accountancy Data Network.** (2010) - FADN Public Database. Available at <http://ec.europa.eu/agriculture/rca/database/database.cfm>.
- Ghani, E.K. Laswad, F., Tooley, S.** (2011). Functional fixation: experimental evidence on the presentation of financial information through digital formats Br. Account. Rev, 43, pp. 186-199
- Gray, G. L., Miller, D. W.** (2009). XBRL: Solving real-world problems. International Journal of Disclosure and Governance, 6(3), 207-223.
- Halduskoormuse vähendamise projekt Aruandlus 3.0. (2020) <https://www.stat.ee/halduskoormuse-vahendamine> (12.04.2020)
- Henriksen, H. Z.** (2002). Performance, pressure and politics: Motivators for adoption of interorganizational information systems. (PhD dissertation). Copenhagen: Copenhagen Business School.
- Iacovou, C. L., Benbasat, I., Dexter, A. S.** (1995) Electronic Data Interchange and Small Organizations: Adoption and Impact of Technology. – Management Information Systems Quarterly. Vol. 19. No. 4. University of Minnesota, 1995, pp. 465-485.
- Jepperson, R.L.** (1991). Institutions, institutional effects and institutionalism. In: Powell, W.W., DiMaggio, P.J. (Eds.), The New Institutionalism in Organizational Analysis. University of Chicago Press, Chicago, pp. 143–163.
- Kalvet, T., Tiits, M., Hinsberg, H. (toimetajad) (2013). E-teenuste kasutamise tulemuslikkus ja mõju. Tallinn: Balti Uuringute Instituut ja Poliitikauuringute Keskus Praxis.
- Kuan, K. K. Y., Chau, P. Y. K.** (2001). A perception-based model for Edi adoption in small businesses using a technology–organisation–environment framework. Information & Management, 38, 507–521.
- Lagerspetz, M. (2017).** Ühiskonna uurimise meetodid: sissejuhatus ja väljajuhatus. Tallinn: TLÜ Kirjastus. 328 lk.
- Lau, E.** (2005). E-Government and the drive for growth and equity. <http://www.belfercenter.org/sites/default/files/legacy/files/lau-wp.pdf> (12.03.2020)

- Lawrence, T.B., Leca, B., Zilber, T.B.** (2013). Institutional work: current research, new directions and overlooked issues. *Organ. Stud.* 34 (8), 1023–1033.
- Lawson L. G., Pedersen S. M., Sørensen C. G., Pesonen L., Fountas S., Werner A., Oudshoorn F. W., Herold L., Chatzinikos T., Kirketerp I. M., Blackmore S.** (2011). A four nation survey of farm information management and advanced farming systems: A descriptive analysis of survey responses, *Computer and Electronics in Agriculture* 77: 7-20.
- Maapiirkonna ettevõtjate olukord, arengutrendid ning toetusvajadus.** (2012) https://www.agri.ee/sites/default/files/public/juurkataloog/MAAELU/UURINGUD/2012/uuring_maaettevotlus_2012_aruanne.pdf (15.01.2020)
- Maksu- ja Tolliamet Aarengukava. (2019) https://www.emta.ee/sites/default/files/kontaktid-jamametist/ameti-struktuur-ulesanded-strateegia/strateegia/arengukava_2019_loplik.pdf (27.03.2020).
- Malone, T.W., Yates, J., Benjamin, R. I.** (1987). Electronic markets and electronic hierarchies. *Communications of the ACM*, 30, 484–497.
- Nijssen, A. F. M.** (2003). Dansen met de Octopus, Een bestuurskundige visie op informatieverplichtingen van het bedrijfsleven in de sociale rechtsstaat [An administrative vision on the information obligations within the social constitutional state]. Delft: Uitgeverij Eburon., viidatud Andersen, R., Dijk, J., Hedde, M., Peters, O. (2014). Does e-government reduce the administrative burden of businesses? An assessment of business-to-government systems usage in the Netherlands. – *Government Information Quarterly*. Vol. 31, pp. 160–169 vahendusel. (15.01.2019)
- Nijssen, A. F.M., Vellinga, N.** (2002). Mistral, a model to measure the administrative burden of businesses. Research Report, H200110. Zoetermeer: EIM.
- Nitsch, U.** (1994). From diffusion of innovations to mutual learning—the changing role of agricultural advisory services. Swedish University of Agricultural Sciences, Uppsala., viidatud Andersen, R., Dijk, J., Hedde, M., Peters, O. (2014). Does e-government reduce the administrative burden of businesses? An assessment of business-to-government systems usage in the Netherlands. – *Government Information Quarterly*. Vol. 31, pp. 160–169 vahendusel. (15.01.2019)
- Noore põllumajandustootja toetus. (2019) <https://www.pria.ee/toetused/noore-pollumajandustootja-toetus-2019> (07.05.2020)
- Nõuandeteenistus – Eesti põllu- ja maamajanduse nõuandeteenistus <https://www.pikk.ee/nouandeteenistus/> (17.04.2020)
- Nõuetele vastavus. (2020). <https://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/toetused-jariigiabi/nouetele-vastavus#toetused> (15.04.2020)

- OECD.(2007). Cutting Red Tape: Administrative Simplification in the Netherlands. Available. <https://www.oecd.org/netherlands/cuttingredtapeadministrativesimplificationinthenetherlands.htm>OECD, Paris.
- OECD. (2003). The e-Government Imperative, OECD Publishing, Paris.
- Põllumajanduse, kalanduse ja toiduainetööstuse ülevaade, 2019. a I poolaasta Maaeluministeerium, 5. november 2019, <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/ylevaated/ulevaade-pokat-2019-01.pdf> (15.01.2020)
- Qing, L.** (2013). A novel Likert scale based on fuzzy sets theory. — Expert Systems with Applications, 40 (5) pp 1609–1618. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S095741741201069X>
- Raamatupidamise seadus. (vastu võetud 20.11.2002, muudetud, täiendatud, viimati jõustunud 01.07.2019). – Riigi Teataja [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/RPS> (15.11.2019).
- Rogers, E. M.** (2003). Diffusion of innovations (5th ed.)New York: Free Press.
- SCMN. (2003). International Standard Cost Model Manual: Measuring and Reducing Administrative Burdens for Businesses. Available: <http://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/34227698.pdf>.(15.01.2020)
- Statistikaamet. (2019). Andmete esitamine. <https://www.stat.ee/andmete-esitamine-2019> (20.04.2020)
- Statistikaamet. (2020) Andmete esitamise tähtsajad <https://www.stat.ee/andmete-esitamise-tahtsajad> (05.04.2020)
- Suddaby, R., Saxton, G.D., Gunz, S.** (2015). Twittering change: the institutional work of domain change in accounting expertise. Acc. Organ. Soc. 45 (1), 52–68.
- Zuurmond, A., Robben, F.** (2009). We need to dig a new Suez Canal: How can ICT help changing compliance costs in the next 20 years? In A. Nijsen (Eds.), Business regulation and public policy: The costs and benefits of compliance. New York: Springer.
- Ter Hedde, M. J., Arendsen, R.,Van Dijk, J.** (2010). Percepties van bedrijven over elektronisch berichtenverkeer met de overheid [Perceptions of businesses regarding EDI with government]. Enschede: University of Twente.
- Theodoropoulos, S.** (2009). Reducing administrative burden as a priority in the European economic environment. – Applied Economics: Systematic Research. Vol. 3, No. 2, pp. 93–103 (15.04.2020)
- Tooding, L-M.** (2007). Andmete analüüs ja tõlgendamine sotsiaalteadustes. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. 390 lk.
- Tooding, L,M.,** (2015). Andmete analüüs ja tõlgendamine sotsiaalteadustes. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. 406 lk
- Tornatzky, L. G., Fleischer, M.** (1990). The process of technological innovation. Lexington Young Books.

- Troshani, I., Janssenb, M., Lymerc, A., Parkerd, L. D.** (2018). Digital transformation of business-to-government reporting: an institutional work perspective. – International Journal of Accounting Information Systems. Vol. 31, pp. 17-36. [e-ajakiri] (25.11.2019)
- Troshani, I., Parker, L.D., Lymer, A.** (2015). Institutionalising XBRL for financial reporting: resorting to regulation. Account. Bus. Res. 45 (2), 196–228.
- Truuts, S.** (2008). Mis on EMTAK kood ja kuidas seda valida?
<https://www.hakkanettevotjaks.ee/mis-on-emtak-kood-ja-kuidas-seda-valida/>
- UK Cabinet Office (2006). Administrative burdens—Routes to reduction. London, UK: Better Regulation Executive.
- van Den Hurk, J.** (2008). Standard Cost Model for Citizens - User's guide for measuring administrative burdens for Citizens, Ministry of the Interior and kingdom Relations, Hagu..
- van Dijk, J. A. G. M.** (2006). The network society. Social aspects of new media (2nd ed.). London, Thousand International Conference on Systems Science.
- Vooro, A.** (2017). Toetuste kajastamine põllumajandusettevõttes.
<https://www.pollumajandus.ee/uudised/2017/11/15/toetuste-kajastamine>
pollumajandusettevottes (20.04.2020)
- Äriregister ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste register tegevusalati seisuga 01.04.2020
https://www2.rik.ee/rikstatfailid/failid/tabel.php?url=20_05tg.htm (20.04.2020)

LISAD

Lisa 1. Küsitlus

Tere, Lugupeetud vastaja!

Olen Eesti Maaülikooli ökonoomika ja ettevõtluse teise kursuse tudeng Hannela Post.

Kirjutan magistritööd teemal „Põllumajandustootja üldisest aruandekohustusest tulenev halduskoormus“. Seoses sellega palun Teil osaleda küsitluses, et anda oma panus, et välja selgitada halduskoormust mõjutavad tegurid. Küsimustiku täitmisele kuluv aeg on umbes 5 minutit. Teie vastused on anonüümsed ja andmeid kasutatakse üldistatult. Iga arvamus on väga oluline. Täna, et leiate aega vastamiseks.

1. Milline on Teie ettevõtte õiguslik vorm

FIE
OÜ
AS
MTÜ
Muu

2. Teie amet ettevõttes.

Omanik
Tegevjuht
Raamatupidaja
Muu

3. Teie vanus

kuni 20
21-30
31-45
46-65
üle 65

4. Sugu

Naine
Mees

5. Ettevõtte asukoht

1. Harju maakond
2. Hiiu maakond
3. Ida-Viru maakond
4. Järva maakond
5. Jõgeva maakond
6. Lääne maakond
7. Lääne-Viru maakond
8. Pärnu maakond
9. Põlva maakond
10. Rapla maakond
11. Saare maakond

Lisa 1 järg

- 12. Tartu maakond
- 13. Valga maakond
- 14. Viljandi maakond
- 15. Võru maakond

6. Ettevõtte (FIE) peamine tegevusala

- Taimakasvatus
- Loomakasvatus
- Segatootmine
- Muu

7. Töötajate arv ettevõttes

- 1. 0
- 2. 1-9
- 3. 10-49
- 4. 50-249
- 5. üle 250

8. Teie haridustase

- Põhiharidus
- Keskharidus
- Kutseharidus
- Kõrgharidus

9. Ettevõtte tegutsemisaeg

- 1. 0-4 aastat
- 2. 5-9 aastat
- 3. 10-19 aastat
- 4. üle 20 aasta

10. Raamatupidamise korraldamine ettevõttes

- 1. Raamatupidamist teeb ettevõtte juht
- 2. Ettevõttes on täiskohaga raamatupidaja
- 3. Ettevõttes on osalise tööajaga raamatupidaja
- 4. Ettevõtte osatab raamatupidamisteenust sisse
- 5. Muu

11. Kui tihti esitate statistilisi aruandeid. (Statistikaamet, FADN)

- Ei esitagi
- Kord kuus
- Kord kvartalis
- Kord aastas

Lisa 1 järg

12. Hinnake 5 punkti skaalal seadustest, eeskirjadest, nõuetest, maksudeklaratsioonide ja statistika esitamisest tulevat hinnangulist kohustuste mahtu? (1 väga väike- 5 väga suur)

	1	2	3	4	5
Esitatavate aruannete maht on: väga väike – kaasnevate kohustuste maht on väga suur (5 punkti skaala)	☐	☐	☐	☐	☐
Kas teie hinnangul on maht vähenenud viimase 2 aasta jooksul: väga vähe- väga palju	☐	☐	☐	☐	☐
Aruannete hulk on vähenenud, seoses andmete ristkasutamisega: väga vähe- väga palju	☐	☐	☐	☐	☐

13. Missugused allolevatest teguritest mõjutavad kõige enam halduskoormust ettevõttele. Mõju halduskoormusele on kõige suurem = A ning kõige väiksem = E (NB! Suur mõju tähendab, et halduskoormust suurendav ja väike, et halduskoormust vähendab)

	A väga suur	B suur	C keskmine	D väike	E väga väike
Andmete kogumise kulu	☐	☐	☐	☐	☐
Andmete esitamise ajakulu (h)	☐	☐	☐	☐	☐
Andmete esitamise kordusi (tk/aastas)	☐	☐	☐	☐	☐
Seaduste ja määruste muutused(h)	☐	☐	☐	☐	☐
Kiire tehnoloogia areng	☐	☐	☐	☐	☐
Tehnoloogia õppimiseks kuluv aeg (h)	☐	☐	☐	☐	☐
E-teenuste kasutusmugavus	☐	☐	☐	☐	☐
Interneti kättesaadavus	☐	☐	☐	☐	☐
Seadmete (programmide)omavaheline ühilduvus	☐	☐	☐	☐	☐

14. Nimetage, milliseid põllumajandustoetusi on ettevõtte taotlenud 2019. aastal?(Selgitus – tuua välja kõik 2019. aastal taotletud põllumajandustoetused, millepuhul toimus ka väljamakse 2019. aastal)

1. Põllumajanduslik keskkonnatoetus
2. Mahepõllumajandusliku tootmise toetus
3. Natura 2000 toetus põllumajandusmaale
4. Natura 2000 toetus erametsamaale
5. Loomade heaolu ja karjatamise toetus
6. Ühtne pindalatoetus koos kliimat ja keskkonda säästvate põllumajandustavade toetusega
7. Noore põllumajandustootja toetus
8. Piimalehma kasvatamise otsetoetus
9. Puu- ja köögivilja kasvatamise otsetoetus
10. Piimalehma kasvatamise otsetoetus Saaremaal, Hiiumaal, Muhumaal, Kihnus ja Ruhnus
11. Muu

Lisa 1 järg

15. Hinnake 5 punkti skaalal põllumajandustoetuste taotlemisel kaasnevate nõuete mahtu?
(Selgitus - sealhulgas toetuse taotluse esitamine, lisaaruanded)

	1	2	3	4	5
Põllumajandustoetuste taotlemisel kaasnevate nõuete maht on väga väike – väga suur (5 punkti skaala)	☐	☐	☐	☐	☐
Teie hinnangul on bürokraatia toetuse taotlemisel väga väike – väga suur (5 punkti skaala)	☐	☐	☐	☐	☐

16. Kas ettevõtte on kasutanud 2019. aastal nõuandeteenust?

Jah

Ei

17. Kas riigiasutusega suheldes, olete viimase aasta jooksul pidanud külastama reaalselt kontorit?(PRIA, MTA, SA, jne)

Jah

Ei

Muu

18. Kuidas on mõjunud Teie ettevõtluse käibe Covid-19 koroonaviirusest tingitud eriolukord.

Käive ei ole muutunud

Käive on langenud

Käive on tõusnud

19. Kas olete koroonaviirusest tingitud eriolukorra tõttu teinud ümberkorraldusi või muutusi ettevõtte tegevuses, et kohaneda antud olukorraga? (avanud e-poe, töötajaid koondanud, ettevõtlust mitmekesistanud vms)

Jah

Ei

Muu

20. Muud kommentaarid ja tähelepanekud halduskoormust mõjutavate tegurite kohta

Lisa 2. Muud kommentaarid ja tähelepanekud

65149711	Seaduse muudatused tekitavad palju lisatööd. Aastatega on aruandlust siiski vähemaks jäänud.
64944117	Põlluraamat võiks olla ühtne ja elektrooniline. Jõudu ja Tervist!
64930791	Vahel tekib küsimus, mis nende andmetega tehakse!
64854506	Erinevate ametkondade ja orig. arvutisüsteemid võiksid ühilduda.
64480779	E-Maksuameti, e- Stati ja rik.ee majandusaasta aruannete esitamise keskkonnad on muutunud palju kasutajasõbralikumaks ja mugavamaks. Samas on e-maksuameti aruanded muutunud keerulisemaks ja mitteraamatupidajast algajal ettevõtjal ei ole võimalik neid ilma vigadeta ise täita. TSD on koodide süsteemi tõttu muutunud asjasse mittepühendatuile täiesti mittemõistetavaks võrreldes sellega, kuidas seda vanasti täideti. PRIA toetuste taotlemine on tehtud väga mugavaks ja kiireks. Samas on aasta jooksul loomade registrile esitatavate toimingute hulk märkimisväärne. Hukkunud looma kohta tuleb täita 4 erinevat dokumenti 4 erineva koha jaoks.
64480720	Projekti põhiseid investeeringuid ei saa teha suure halduskoormuse tõttu.
64390207	Tööpäevad on 16 tunnised kuna lisaks igapäevasele tööle loomadega on suur halduskoormus, palju seadusi mida tuleb tunda ja järgida

Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Mina, Hannela Post,
(*autori nimi*)
sünniaeg 05.06.1980,

1. annan Eesti Maaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda koostatud lõputöö
„Põllumajandustootja üldise aruandluskohustusega seotud halduskoormus“,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on Dotsent Maire Nurmet, *Dr Econ*,
(*juhendaja nimi*)

- 1.1. salvestamiseks säilitamise eesmärgil,
- 1.2. digiarhiivi DSpace lisamiseks ja
- 1.3. veebikeskkonnas üldsusele kättesaadavaks tegemiseks
kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega
isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Lõputöö autor _____
(*allkiri*)

Tartu, 14.05.2020
(*kuupäev*)

Juhendaja kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Luban lõputöö kaitsmisele.

(*juhendaja nimi ja allkiri*) (*kuupäev*)